

Nieuwe dorpen

Kwalitatief onderzoek naar de meningen van burgers

Auteurs:

*Drs. R. Schoemaker, Drs. J. Lemmens, Drs. I. Zondervan, J. Grünfeld
Motivaction, Amsterdam*

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

tel.: 070 378 56 53

internet: <http://www.agro.nl/innovatienetwerk/>

ISBN: 90 - 5059 - 186 - 8

Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Rapportnr. 03.2.041, Den Haag, juni 2003

Deze publicatie maakt onderdeel uit van een serie over het onderwerp Nieuwe Dorpen. Contactpersonen voor dit onderwerp zijn ir. N.J. Beun en dr. J.H.A. Hillebrand.

In deze serie zijn verschenen:

- *Nieuwe dorpen – een eerste verkenning van problemen en kansen*
STORRM CS en DLA+ landscape architects – juni 2003 – rapport 03.2.042, ISBN 90-5059-184-1
- *Nieuwe dorpen – analyse van partijen en processen*
STORRM CS en Actors Procesmanagement – juni 2003 - rapport 03.2.043, ISBN 90-5059-185-X
- *Nieuwe Dorpen - verslag expertmeeting*
STORRM CS - juni 2003 - rapport 03.2.040, ISBN 90-5059-187-6
- *Nieuwe dorpen – kwalitatief onderzoek naar de meningen van burgers*
Motivaction – juni 2003 – rapport 03.2.041, ISBN 90-5059-186-8
- *Nieuwe dorpen – eerste verkenning van hun sociale vitaliteit*
B.Kisjes en dr. C.W.M. Giesen – juni 2003 - rapport 03.2.032, ISBN 90-5059-176-0

Voor nadere informatie zie ook de volgende artikelen in de pers:

- *Nieuwe dorpen, nieuwe kansen* - Algemeen Dagblad - dinsdag 17 december 2002.
- *Woonwijk is meer dan gedrocht om te slapen* - Trouw - vrijdag 27 december 2002.
- *Nieuwe dorpen, nieuwe kansen?* – Werkplaats voor de Leefomgeving, juli 2003.

Deze artikelen en de publicaties zijn ook te vinden op de internetsite van InnovatieNetwerk (www.agro.nl/innovatienetwerk)

Voorwoord

In deze publicatie treft u de resultaten aan van een onderzoek dat Motivaction heeft uitgevoerd naar affiniteiten en aversies van groepen en burgers ten aanzien van wonen en leven in het landelijk gebied. Daarmee is een bouwsteen op tafel gekomen die bij het verder doordenken en ontwerpen van nieuwe dorpen waardevol is.

Kan het bouwen van nieuwe dorpen helpen bij het realiseren van een samenleving die op een duurzame wijze tegemoet komt aan de woon- en werkwensen van burgers? En kunnen via het bouwen van nieuwe dorpen een aantal problemen opgelost worden die we niet meer op andere manieren goed kunnen aanpakken? Intrigerende vragen, een serieus debat waard. InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster wil dat debat voeden en stimuleren. Een breed palet van vragen komt daarbij op tafel over werkgelegenheid, landschappelijke kwaliteit, zorg, voorzieningen, sociale cohesie, vormgeving, inpassing, financiering, beheer en participatie van (toekomstige) bewoners.

Om de kansen en de energie die er blijken te zijn voor dit onderwerp te benutten is een integrale en vernieuwende aanpak nodig. Het door InnovatieNetwerk gestarte traject rond 'Nieuwe dorpen' bestaat uit het (laten) maken van ontwerpen, het in kaart brengen van wat her en der (ook in het buitenland) gebeurt op dit terrein, het inventariseren van normen en waarden van burgers en maatschappelijke organisaties ten aanzien van wonen, werken en recreëren, en het organiseren van debatten. Uiteindelijk zou dit via proefprojecten (experimenten in de praktijk) kunnen leiden tot de realisatie van Nieuwe Dorpen. Of het zo ver komt hangt in belangrijke mate af van zowel de resultaten van het debat als ook de moed van politici en ambtenaren om een dergelijke ingrijpende vernieuwing positief kritisch tegemoet te treden en van het oordeel dat in de besluitvorming over de maatschappelijke meerwaarde van het concept geveld zal worden.

Ik hoop dat de resultaten van dit onderzoek u als lezer uitdagen om mee te denken. Met het nadenken over nieuwe dorpen wordt een stap gezet naar ook een andere manier van denken over de ruimtelijke ordening in ons land. Het denken over het Nieuwe Dorp is geen doel op zich maar een manier om denkpatronen over hoe we in Nederland willen wonen, werken en recreëren in het landelijk gebied tegen het licht te houden, en daar waar deze belemmeren te doorbreken.

Dr. G. Vos,
Directeur InnovatieNetwerk
Groene Ruimte en Agrocluster.

Inhoudsopgave

Voorwoord	i
1. Samenvatting	1
1.1. Achtergrond	1
1.2. Doelstelling en probleemstelling	1
1.3. Methode van onderzoek	2
1.4. Resultaten	3
1.5. Conclusies en aanbevelingen	6
2. Inleiding	11
2.1. Achtergrond	11
2.2. Doelstelling en probleemstelling	12
2.3. Methode en opzet van onderzoek	12
2.4. Opbouw van dit rapport	15
3. Stedelijk versus Landelijk wonen	17
3.1. Respondenten met een stedelijke oriëntatie	17
3.1.1. Wonen in een stedelijke setting	17
3.1.2. Wonen in een landelijke setting	20
3.1.3. Verschillen als gevolg van andere waardeoriëntaties	22
3.2. Respondenten met een landelijke oriëntatie	23
3.2.1. Wonen in een landelijke setting	23
3.2.2. Wonen in een stedelijke setting	26
3.3. Confrontatiematrix	27
3.4. Kritiek op nieuwbouw, alle respondenten	27
4. Nederland over 15 jaar	31
5. Bouwen in de groene ruimte	37
5.1. Bouwen in de groene ruimte als oplossing?	37
5.2. Wensen op het gebied van nieuwe locaties	37
5.2.1. Stedelijke oriëntatie	37
5.2.2. Landelijke oriëntatie	39
Bijlage 1: Voor- en nadelen van wonen in steden en dorpen	41
Bijlage 2: Mentality en woonbeleving	49

1. Samenvatting

Op verzoek van InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster, bij monde van mevrouw C. Hulshof, heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar de affiniteiten en aversies van Nederlanders ten aanzien van het wonen in landelijk gebied.

1.1. Achtergrond

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster stelt zich ten doel het landelijk gebied zodanig te ontwikkelen dat dit tegemoet gaat komen aan de moderne eisen die woonconsumenten aan het wonen stellen, waarbij nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de kwaliteiten van het landelijke gebied. Dit traject wordt aangeduid met de werktitel 'Nieuwe Dorpen'. Met dit concept wil men tegemoetkomen aan de wensen van de woonconsument met betrekking tot suburbane woonomgevingen. Daarnaast dient dit concept bij te dragen aan het oplossen van de onbedoelde negatieve gevolgen van de huidige ruimtelijke ordening, zoals lelijke nieuwbouwranden bij bestaande dorpen (witte schimmel). Aan Motivaction is gevraagd te onderzoeken welke problemen burgers nu ervaren bij het wonen, en voor welke groepen het bouwen in de groene ruimte van Nederland aantrekkelijk is. Het onderzoek bestaat uit een eerste kwantitatieve fase en een kwalitatieve fase in de vorm van groepsdiscussies met stedelijk en landelijk georiënteerde woonconsumenten. Deze samenvatting heeft betrekking op de laatstgenoemde kwalitatieve fase.

1.2. Doelstelling en probleemstelling

De doelstelling van de kwalitatieve fase luidt:

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster inzicht verschaffen in affiniteiten en aversies van groepen en burgers ten aanzien van wonen in landelijk gebied ten behoeve van kansrijke ontwerpen voor 'Nieuwe Dorpen'.

Dit leidt tot de volgende meerledige probleemstelling:

1. Wat is de perceptie van verschillende groepen burgers van 'wonen in een landelijke omgeving'?
2. Wat is de perceptie van verschillende groepen burgers van problemen bij 'wonen in een landelijke omgeving'?

3. Welke affiniteiten (behoeften) en aversies (angsten/allergieën) bestaan er onder verschillende groepen burgers ten aanzien van een landelijke omgeving?
4. Op welke wijze kan in de ontwerpen voor 'Nieuwe Dorpen' rekening worden gehouden met affiniteiten en aversies van verschillende groepen burgers?

1.3. Methode van onderzoek

De eerste fase omvatte het verkennen van de houding ten aanzien van recreëren, wonen en werken van burgers in Nederland op basis van bestaande gegevens uit Mentality-onderzoek.

Mentality is een onderzoeksmodel dat uitgaat van de verklarende kracht van de mentaliteit die mensen kenmerkt; mentaliteit biedt een veel sterkere verklaringskracht dan sociodemografische variabelen. Er worden 8 groepen Nederlanders gevonden met een vergelijkbare basismentaliteit, die stabiel zijn in de tijd en een bijzonder gedifferentieerd lifestylepatroon en -gedrag vertonen ten opzichte van elkaar. Meer informatie over dit model is opgenomen in de bijlage bij dit rapport.

De belangrijkste conclusie uit het deskresearchrapport was dat er verschillen bestaan in de attitude ten opzichte van landelijk wonen tussen mensen die nu landelijk wonen en degenen die nu stedelijk wonen:

- De groep die al landelijk woont, heeft een traditionelere oriëntatie. Deze bewoners hebben daarmee ook een traditioneler beeld van het platteland. Deze groep hecht waarde aan de 'law and order' die bij landelijk wonen gewaarborgd is.
- De groep die nu stedelijk woont heeft een romantisch beeld van landelijk wonen. De kwaliteit van landelijk wonen is voor hen rust en ruimte. Zij hebben een moderne waardeoriëntatie. De moderne oriëntatie uit zich in een afkeer van sociale controle.

Met behulp van kwalitatief vervolgonderzoek is getracht inzicht te krijgen in de houding ten aanzien van wonen in dorpen en steden. Daarnaast is ingezoomd op de problemen die worden ervaren bij het wonen nu en de verwachtingen die men hieromtrent heeft voor de toekomst. Op deze wijze is inzicht verkregen in de sterke en zwakke punten van landelijk wonen versus stedelijk wonen.

Het kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd door middel van groepsdiscussies. In eerste instantie zijn drie groepsdiscussies met in totaal 18 respondenten gehouden ten kantore van Motivaction in Amsterdam. Het betrof respondenten met een stedelijke oriëntatie die op dit moment woonachtig zijn in de stad Amsterdam zelf dan wel in

suburbane gebieden in de buurt van Amsterdam: Amstelveen, Purmerend, Almere en Hoofddorp. Bij de selectie van de deelnemers is rekening gehouden met hun waardeoriëntatie; iedere groep bestond uit deelnemers met een gedeelde waardeoriëntatie (1. postmodern/maatschappijkritisch, 2. modern/materialistisch en 3. traditioneel/plichtsgetrouw). Later is een extra groepsdiscussie georganiseerd te Zwolle met acht respondenten. Het betrof respondenten met een landelijke oriëntatie die op dit moment woonachtig zijn in dorpen in de omgeving van Zwolle. De groepsdiscussie in Zwolle maakte het mogelijk de attitude van de stedelijk georiënteerde respondenten uit Amsterdam en omgeving te vergelijken met respondenten met een landelijke oriëntatie. Bij alle vier groepsdiscussies keek een vertegenwoordiging van de opdrachtgever mee.

De resultaten die worden verkregen met behulp van kwalitatief onderzoek geven diepgaand en genuanceerd inzicht in gevoelens, ideeën en (voor)oordelen van doelgroepen aangaande het onderwerp. Gezien de kleinschaligheid van een kwalitatieve onderzoeksopzet (in totaal 26 respondenten) vertegenwoordigen de verkregen inzichten in statistisch opzicht géén representatief beeld van de totale onderzoekspopulatie. Indien een representatief beeld gewenst is, is het noodzakelijk de bevindingen door middel van aanvullend kwantitatief onderzoek te toetsen.

1.4. Resultaten

Het onderzoek heeft de volgende inzichten opgeleverd:

- De voorkeur voor een woonomgeving wordt primair bepaald door het feit of een woonconsument landelijk of stedelijk georiënteerd is. Deze voorkeur sluit aan bij de conclusies van het Mentality-deskresearchrapport.
- Gezien de woonvoorkeur wijst de stedelijk georiënteerde consument het wonen in een traditionele landelijke setting a priori af en mutatis mutandis wijst een landelijk georiënteerde consument het wonen in een stedelijke setting a priori af.
- De belangrijkste voor- en nadelen van stedelijk versus landelijk wonen in de ogen van respectievelijk stedelijk georiënteerden en landelijk georiënteerden zijn:

	Voordelen stad	Nadelen stad	Voordelen dorp	Nadelen dorp
Stedelijk oriëntatie	-gezelligheid -werk -diversiteit -voorzieningen -bereikbaarheid	-gettovorming -onveiligheid -niet kindvriendelijk -vuil	-rust -groen -goedkopere woningen -meer sociale cohesie -kindvriendelijk	-sociale controle -geen privacy -gebrek aan voorzieningen -afstanden -mentaliteit bewoners
Landelijke oriëntatie	-voorzieningen -bereikbaarheid	-druk -gettovorming -hoogbouw -geen privacy -niet kindvriendelijk	-rust -groen -natuur -sociale contacten -kindvriendelijk	-afstanden -minder voorzieningen

- De gepercipieerde voor- en nadelen van stad en dorp vertonen relatief weinig verschil tussen enerzijds een stedelijke oriëntatie en anderzijds een landelijke oriëntatie op het wonen. De belangrijkste motieven voor de woonoriëntatie zijn voor beide groepen echter zeer verschillend. De consumenten met een landelijke oriëntatie zoeken in een landelijke omgeving fysieke ruimte om hun eigen leven in te richten. Dit betekent veel rust en ruimte in en om de woning in een woonomgeving met sterkere sociale banden.
- De groep met een stedelijke oriëntatie op het wonen zoekt echter in de eerste plaats sociale ruimte. Dit betekent dat er een grote afkeer bestaat ten opzichte van sociale controle. De groep zoekt in de stad het brede aanbod aan voorzieningen. De heterogeniteit van het stedelijk leven is voor hen primair een verrijking, omdat het aan hen voldoende vrijheid biedt het eigen leven in te delen en omdat het zorgt voor een grotere diversiteit aan voorzieningen en mensen.
- Zowel de stedelijk georiënteerde als de landelijk georiënteerde respondenten zien de integratieproblematiek van allochtonen als de grootste bedreiging voor de leefbaarheid in stedelijke gebieden. Voor stedelijk georiënteerde woonconsumenten is de gettovorming in de grote steden met grote homogene groepen etnische minderheden dermate bedreigend voor de stedelijke kwaliteit, dat het op termijn een dominante reden is om vanuit een negatief keuzeperspectief de stad de rug toe te keren. Juist de stedelijke kwaliteit vraagt om een diversiteit aan mensen.
- De stedelijk georiënteerde consumenten zien de volgende redenen om een verhuizing naar een landelijke omgeving te overwegen:
 - Grote concentraties allochtonen, met in hun perceptie als gevolg dat men zowel met leefbaarheidsproblemen (onveiligheid en straatvuil) als met aantasting van de voordelen van het wonen (verdwijnen van de eigen bekende voorzieningen

- en (keuze)vrijheid) in de stad wordt geconfronteerd.
- Het verlangen te wonen in een kindvriendelijkere en kindveiligere woonomgeving (speelruimte in en om de woning).
 - Een verhuizing naar een kwalitatief hoogwaardigere woning (omvang en ruimte in en om de woning) is met een beperkt budget in een landelijke omgeving makkelijker te realiseren.
 - Het bereiken van een leeftijd waarbij men:
 - * Niet meer afhankelijk is van betaald werk (afstand tot werk is dan geen bezwaar meer);
 - * Meer tijd gaat besteden in de woning (een ruime en prettige woning wordt belangrijker);
 - * Meer hulpbehoevend wordt (op dat moment worden de sociale controle in een dorp en de daaruit voortvloeiende mantelzorg als een plus beschouwd).
- De meer landelijk georiënteerde consumenten lijken te veel nadelen te zien van een stedelijke omgeving om een verhuizing naar een stedelijke woonomgeving voor zichzelf te rechtvaardigen of zelfs maar te overwegen. De aanwezigheid van grote groepen etnische minderheden is niet specifiek als reden genoemd om de stad als woonlocatie af te wijzen.
 - De huidige Vinex-nieuwbouwlocaties voldoen noch aan de eisen van de landelijk georiënteerde noch aan die van de stedelijk georiënteerde respondenten. De pure woonfunctie, het gepercipieerde gebrek aan ruimte en de relatief homogene bevolkingssamenstelling zijn hier debet aan. Deze wijken kunnen de consumenten met een stedelijke oriëntatie niet de gewenste stedelijke sfeer bieden. De bewoners met een landelijke oriëntatie vinden de nieuwbouwwijken vooral te druk; er is te weinig ruimte in en om de woningen.
 - Landelijk of dorpsgeoriënteerde consumenten lijken geen bezwaar te hebben tegen het uitbreiden van het eigen dorp. Deze vorm van nieuwbouw biedt zowel henzelf als starters de mogelijkheid een (meer) gewenste woning te vinden in een voor hen bekende woonomgeving. Op deze manier blijft ook de bestaande sociale cohesie in het dorp behouden. Aandachtspunt daarbij is dat de uitbreiding aan een maximum gebonden is. De groei van het dorp mag de sociale cohesie namelijk niet bedreigen. Voor de respondenten is het moeilijk aan te geven bij welke omvang die grens bereikt is.

1.5. Conclusies en aanbevelingen

Op grond van de bevindingen uit het onderzoek zijn de volgende conclusies en aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de meerledige probleemstelling.

Conclusies

De perceptie van 'wonen in een landelijke omgeving' wordt in de eerste plaats bepaald door de kwaliteit van de woning. Ruimte in en om de woning kenmerkt landelijk wonen en heeft de facto de potentie om een betere woonsatisfactie voor alle groepen woonconsumenten te bewerkstelligen.

De perceptie van 'wonen in een landelijke omgeving' verschilt tussen groepen woonconsumenten ten aanzien van het oordeel over de woonomgeving. Alle groepen bewoners zijn van mening dat landelijk wonen gekenmerkt wordt door een beperkt voorzieningenaanbod. Bewoners met een stedelijke woonoriëntatie ervaren dit als een grote beperking. Bewoners met een landelijke oriëntatie op het wonen beschouwen een beperkt voorzieningenaanbod in de nabijheid van de woning als vanzelfsprekend. Laatstgenoemden weten dat zij een aantal grootstedelijke voorzieningen kunnen krijgen in de nabijgelegen stad.

De groepen met een stedelijke oriëntatie hebben een grote aversie ten aanzien van de sociale woonomgeving in het dorp. In hun angstbeeld vormt een landelijke omgeving een sterk beklemmende factor in het eigen leven. Als gevolg van de aanwezige sociale controle beperkt het wonen aldaar namelijk de eigen keuzevrijheid en ontplooiingsmogelijkheden. De groepen met een landelijke woonoriëntatie ervaren de sociale cohesie juist als een vorm van wederzijdse betrokkenheid. Terwijl de ene groep burgers dus een aversie heeft ten aanzien van sociale controle, heeft de andere groep juist een sterke behoefte aan sociale betrokkenheid in de woonomgeving.

De stedelijk georiënteerde consument is graag onder veel verschillende soorten mensen zonder daar noodzakelijkerwijs persoonlijk contact mee te hebben. Hij of zij voelt zich geborgen in anonimiteit. De meer landelijk georiënteerde consument lijkt zich eerder verloren te voelen in deze anonimiteit en zoekt derhalve nadrukkelijk naar een sociaal netwerk in een vertrouwde omgeving.

Stedelijk georiënteerden met kinderen of die van plan zijn kinderen te nemen, hechten veel waarde aan een kindvriendelijke woonomgeving. De huidige steden bieden dit in onvoldoende mate. Zij oriënteren zich daarom meer op suburbane gebieden in de buurt van een grote stad. Deze personen zijn zich ervan bewust dat de stad vlakbij is, maar desondanks lijken zij niet volledig tevreden te zijn. Wat hen stoort zijn de vaak eenzijdige wijken in deze gebieden met wonen als enige functie (vandaar de stevige

kritiek die is geuit op bestaande Vinex-locaties en Lelystad). Zij missen in deze wijken iets van een kern: geloop van mensen, bedrijvigheid, meer menging van functies.

Het lijkt erop dat bewoners met een landelijke oriëntatie weinig tot geen problemen ervaren met het wonen in een landelijke omgeving. Er is wel een kwantitatieve woonbehoefte. De prijzen van woningen in dorpen zijn sterk gestegen, met als gevolg dat met name starters geen betaalbare woning kunnen vinden. Voor stadsbewoners zijn er redenen voor ontevredenheid met hun huidige woonomgeving. Deze oorzaak van ontevredenheid wordt voor een belangrijk deel gezocht in de moeizame integratie van allochtonen, die zich met name in de steden concentreren.

Aanbevelingen

Op basis van het bovenstaande kunnen de volgende aandachtspunten voor het ontwerp van 'Nieuwe Dorpen' worden gegeven.

Aan de behoefte van groepen burgers met een landelijke woonoriëntatie kan bij het bouwen in de groene ruimte het beste tegemoet worden gekomen door de kwaliteit van bestaande dorpen te reproduceren. Concreet betekent dit ruimte in en om de woning; vrijstaand; bij voorkeur voor- en achtertuin; nadruk op functionaliteit: ruime badkamer en keuken; praktische indeling van kamers; eigen garage. Indien uitgebreid moet worden in de groene ruimte, dan wordt de voorkeur gegeven aan uitbreiding tegen de bestaande dorpskern aan en wel om voor zichzelf een wooncarrière in de vertrouwde omgeving te kunnen realiseren dan wel voor starters. Sociale cohesie dient te allen tijde behouden te blijven. Dat impliceert dat er grenzen zijn aan uitbreiding.

Groepen burgers met een stedelijke woonoriëntatie ondervinden in het landelijk wonen in eerste instantie een kwalitatief probleem. Het traditionele dorp komt onvoldoende tegemoet aan hun woonwensen. Zij missen een groot aantal voorzieningen in de nabijheid van de eigen woning en een grote diversiteit aan bewoners. Bij het ontwerpen van nieuwe dorpen voor deze groepen bewoners zal met hun woonwensen rekening gehouden moeten worden. Het is mogelijk voor deze groepen aantrekkelijke locaties te ontwikkelen in de groene ruimte. Zij hebben ook verschillende redenen zich tot deze locaties aangetrokken te voelen. De belangrijkste argumenten zijn een betere woningkwaliteit en een kindvriendelijkere woonomgeving. Daarnaast kan gesteld worden dat een deel van de 'voordelen' die het wonen in stedelijke setting met zich meebrengt ook teruggevonden moet worden in de nieuwe omgeving. Concreet moet hierbij worden gedacht aan:

- Verschillende buurten met een eigen identiteit en dus ook met verschillende typen mensen die gedijen in die verschillende identiteiten. De buurten mogen verschillen in mate van stedelijkheid. Dit impliceert ook dat het te ontwikkelen gebied in de

groene ruimte aan meerdere mensen (arm-rijk, traditioneel-modern) onderdak moet kunnen bieden.

- De aanwezigheid van een 'buurtkern' in de eigen woonbuurt en de aanwezigheid van een stadskern met een bovenwijkse functie.
 - In de eigen woonwijk dient de buurtkern winkels te bevatten (buurtsuper en kleine middenstanders als drogist, bakker, slager, cafetaria, cafés et cetera). De buurtkern heeft een belangrijke sociale functie voor de buurt. Daar is geloop van mensen en komt men elkaar tegen.
 - De stadskern heeft voorzieningen die alle bewoners ten goede komen. Dit betekent een veel uitgebreider winkelaanbod, horecavoorzieningen en uitgaansgelegenheden.
- De respondenten geven aan wel een grote stad in de buurt te willen hebben waar zich de grootstedse voorzieningen bevinden (bioscopen, theaters, warenhuizen als Ikea en Bijenkorf) en werkgelegenheid. Deze stad dient goed bereikbaar te zijn met openbaar vervoer en/of auto.

Dit betekent dat de locatie van de nieuwe woonplek goed uitgerust moet zijn qua infrastructuur en openbaar vervoer. De woonkern moet kwaliteit bieden zowel qua voorzieningen als qua stedelijke mentaliteit van de bewoners. Een breed en divers aanbod aan voorzieningen zodat alle dagelijkse boodschappen in de directe woonomgeving gedaan kunnen worden. De stedelingen hebben de wens dat dit diverse aanbod samengaat met kleinschalige voorzieningen. Door middel van kleinschalige middenstand kan worden gewaarborgd dat de bewoners de keuze kunnen maken om bij een bakker, slager of groenteboer de inkopen te doen. Dit soort voorzieningen vervullen voor hen tevens een belangrijke sociale functie.

In het ontwerp zal hiermee rekening gehouden kunnen worden door een dorps- of stadskern te ontwerpen met een relatief hoge dichtheid. Op die manier is het mogelijk de voorzieningen te situeren in een levendige omgeving. De sfeer zal mede veroorzaakt moeten worden door de aanwezigheid van een 'loop' van mensen van, naar en in die kern (bijvoorbeeld in de vorm van pleinen). Om die kern heen zal door middel van wijken en buurten met een lage en/of hoge dichtheid verschillende identiteiten kunnen worden gerealiseerd. Elk van deze buurten dient een eigen signatuur en bouwstijl te hebben, net zoals dit in de huidige steden is te vinden. De schaalgrootte van een stedelijk dorp is beduidend groter dan van een landelijk dorp.

De woningbouwprogrammering dient rekening te houden met de veranderende sociodemografische opbouw van de Nederlandse samenleving. De toenemende vergrijzing zorgt voor een toenemende behoefte aan ouderenwoningen. Met name ouderen vinden het zeer belangrijk in een buurt te wonen waar ook gezinnen wonen. Op die manier blijft men onderdeel uitmaken van de samenleving.

Bij het ontwerpen van 'Nieuwe Dorpen' dient vooraf een keuze gemaakt te worden voor wie gebouwd gaat worden. Immers, de wensen, satisfiers en dissatisfiers verschillen sterk tussen stedelijk georiënteerden en landelijk georiënteerden.

Opgemerkt dient te worden dat de respondenten moeite hadden zich een voorstelling te maken van de 'Nieuwe Dorpen'. 'Leren van fouten uit het verleden' lijkt het devies, waarmee met name werd gedoeld op de Vinex-locaties en de al te grote concentratie van allochtonen in steden. Dit impliceert dat zij niet zozeer op zoek zijn naar revolutionaire ontwerpen.

Ter overweging

De concentratie van etnische minderheden wordt als het belangrijkste nadeel van het wonen in de stad beschouwd. Integratie wordt ook als het maatschappelijke issue voor de komende 15 jaar gezien. Afgaand op de reacties van de stedelijke respondenten uit het kwalitatieve onderzoek, ontstaat er in de toekomst wellicht de wens de integratieproblemen in de stad te ontvluchten.

Echter, het bouwen in de groene ruimte lijkt geen instrument om de integratieproblemen zélf op te lossen. Het tegendeel lijkt eerder het geval; de problemen in de stad zullen erdoor toenemen. Omdat groepen die het zich kunnen veroorloven de stad verlaten, neemt de concentratie van groepen met een zwakke sociaal-economische positie in de stad toe.

De vraag is gerechtvaardigd of het bouwen in de groene ruimte een bijdrage kan leveren (of moet leveren) aan de integratie van Nieuwe Nederlanders. Met andere woorden: wordt de functie van het bouwen in de groene ruimte een ontsnappingsvehikel voor kapitaalkrachtige stedelingen of juist een sociaal integratievehikel voor etnische minderheden?

Afgaande op de reacties van de groep met een landelijke oriëntatie is het zeer wel mogelijk dat het landelijk wonen van etnische minderheden bijdraagt aan hun integratie. Door de schaal van dorpen is er immers meer sociaal contact en vormen de Nieuwe Nederlanders onderdeel van de gemeenschap. Stedelijk georiënteerden zien net als dorpelingen de integratie onmogelijk worden zodra bepaalde groepen te dominant gaan worden in een wijk.

2. Inleiding

Op verzoek van InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster heeft Motivaction International B.V. een kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder consumenten naar de affiniteiten en aversies van Nederlanders ten aanzien van het wonen in landelijk gebied.

2.1. Achtergrond

InnovatieNetwerk Groene Ruimte stelt zich ten doel het landelijk gebied zodanig te ontwikkelen dat dit tegemoet gaat komen aan de moderne eisen die woonconsumenten aan het wonen stellen, waarbij nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de kwaliteiten van het landelijke gebied. Dit traject wordt aangeduid met de werktitel 'Nieuwe Dorpen'. Met dit concept wil men tegemoetkomen aan de wensen van de woonconsument met betrekking tot suburbane woonomgevingen. Daarnaast dient dit concept bij te dragen aan het oplossen van de onbedoelde negatieve gevolgen van de huidige ruimtelijke ordening, zoals lelijke nieuwbouwranden bij bestaande dorpen (witte schimmel). Aan Motivaction is gevraagd te onderzoeken welke problemen burgers nu ervaren bij het wonen, en voor welke groepen het bouwen in de groene ruimte van Nederland aantrekkelijk is.

De eerste fase omvatte het verkennen van de houding ten aanzien van recreëren, wonen en werken van burgers in Nederland op basis van bestaande gegevens uit Mentality-onderzoek. De belangrijkste conclusie uit dat onderzoek is dat er een verschil bestaat in de attitude ten opzichte van landelijk wonen tussen mensen die nu landelijk wonen en degenen die nu stedelijk wonen:

- De groep die al landelijk woont, heeft een traditionelere oriëntatie. Deze bewoners hebben daarmee ook een traditioneler beeld van het platteland. Deze groep hecht waarde aan de 'law and order' die bij landelijk wonen gewaarborgd is.
- De groep die nu stedelijk woont heeft een romantisch beeld van landelijk wonen. De kwaliteit van landelijk wonen voor hen is rust en ruimte. Zij hebben een moderne waardeoriëntatie. De moderne oriëntatie uit zich in een afkeer van sociale controle.

Met behulp van kwalitatief vervolgonderzoek is getracht inzicht te krijgen in de houding ten aanzien van wonen in dorpen en steden. Daarnaast is ingezoomd op de problemen die worden ervaren bij het huidige wonen en de verwachtingen die men hieromtrent heeft voor de toekomst. Op deze wijze is inzicht verkregen in de sterke en zwakke punten van landelijk wonen versus stedelijk wonen.

In de groepssamenstelling is in de eerste plaats onderscheid gemaakt tussen mensen die op dit moment stedelijk wonen en consumenten die op dit moment reeds landelijk wonen. Daarnaast is geselecteerd op basis van mentaliteit. Dit biedt aanvullende inzichten in de redenen waarom meningen over bepaalde onderwerpen uiteenlopen.

2.2. Doelstelling en probleemstelling

De doelstelling van het onderzoek luidt:

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster inzicht verschaffen in affiniteiten en aversies van groepen en burgers ten aanzien van wonen in landelijk gebied ten behoeve van kansrijke ontwerpen voor ‘Nieuwe Dorpen’.

Dit leidt tot de volgende meerledige probleemstelling:

1. Wat is de perceptie van verschillende groepen burgers van ‘wonen in een landelijke omgeving’?
2. Wat is de perceptie van verschillende groepen burgers van problemen bij ‘wonen in een landelijke omgeving’?
3. Welke affiniteiten (behoeften) en aversies (angsten/allergieën) bestaan er onder verschillende groepen burgers ten aanzien van een landelijke omgeving?
4. Op welke wijze kan in de ontwerpen voor ‘Nieuwe Dorpen’ rekening worden gehouden met affiniteiten en aversies van verschillende groepen burgers?

2.3. Methode en opzet van onderzoek

Het kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd door middel van groepsdiscussies. In eerste instantie zijn drie groepsdiscussies met in totaal 18 respondenten gehouden ten kantore van Motivaction in Amsterdam. Later is een extra groepsdiscussie georganiseerd te Zwolle met 8 respondenten. De groepsdiscussie in Zwolle maakte het mogelijk de attitude van de stedelijk georiënteerde respondenten uit Amsterdam en omgeving te vergelijken met respondenten met een landelijke oriëntatie. De lengte per gesprek was ongeveer twee uur.

Op basis van de resultaten uit het Mentality-onderzoek is besloten de groepsdiscussies samen te stellen op basis van de waardeoriëntatie van de deelnemers. Motivaction maakt daarbij onderscheid tussen maatschappijkritisch, materialistisch en plichtsgetrouw. De maatschappijkritische groep heeft een ‘postmoderne’ waardeoriëntatie die zich kenmerkt door de waarden ‘ontplooiën’ en ‘beleven’. De materialistische groep heeft een ‘moderne’ waardeoriëntatie die gekenmerkt wordt door waarden als

‘bezitten’ en ‘verwennen’. De plichtsgetrouwe groep met als kenmerk de waarde ‘behouden’ heeft een traditionele waardeoriëntatie.

De keuze voor deze indeling is gebaseerd op het feit dat deelnemers met dezelfde waardeoriëntatie ambities en doelen in het leven gemeen hebben. Ook vertonen zij veel overeenkomsten in hun houding ten aanzien van de maatschappij en de maatschappelijke vraagstukken. Dit betekent dat de verschillen tussen de drie groepen groter zijn dan de verschillen binnen één groep.

Deze indeling is gebruikt voor de eerste drie groepsdiscussies in Amsterdam. De selectie voor de aanvullende groepsdiscussie in Zwolle heeft plaatsgevonden op basis van de huidige woonlocatie en dus niet op basis van de waardeoriëntatie.

Bij aanvang van de groepsessies kregen de deelnemers een lijst voorgelegd met een veertigtal stellingen. Met deze lijst is na afloop van het onderzoek het woonbelevingslidmaatschap van de deelnemers vastgesteld. Motivaction onderscheidt in totaal zeven verschillende woonbelevingsgroepen (huiselijken, gemeenschapsgezinden, buurtgeoriënteerden, actieve individualisten, gehaaste middenklassers, tolerante socialisers, gesetelde idealisten). Iedere groep oriënteert zich op geheel eigen wijze op zijn woonomgeving en woning. Deze kennis over de woonbelevingsgroepen heeft Motivaction in de analyse aangewend, zonder hier overigens steeds melding van te maken. Voor de geïnteresseerden onder de lezers is een korte beschrijving van de zeven woonbelevingsgroepen in de bijlage opgenomen.

Hieronder wordt de samenstelling van iedere groepsdiscussie besproken:

Groep 1: Postmodern (maatschappijkritisch)

- Woonplaats: 6 x Amsterdam
- Geslacht: 3 mannen en 3 vrouwen
- Etniciteit: 1 Chinees en 5 x autochtoon
- Leeftijd: 30 – 49 jaar
- Woonbelevingsgroepen: gesetelde idealist, tolerante socialiser, 2 x actieve individualist, gehaaste middenklasser, buurtgeoriënteerde

Groep 2: Modern (materialistisch)

- Woonplaats: 3 x Amsterdam, Hoofddorp, Almere, Purmerend, Amstelveen
- Geslacht: 5 mannen en 2 vrouwen
- Etniciteit: 1 Chinees, 1 Antiliaan en 5 x autochtoon
- Leeftijd: 32 – 67 jaar

- Woonbelevingsgroepen: 3 x gehaaste middenklasser, 3 x buurtgeoriënteerde, actieve individualist

Groep 3: Traditioneel (plichtsgetrouw)

- Woonplaats: Amsterdam, Purmerend, 2 x Almere, Utrecht
- Geslacht: 2 mannen en 3 vrouwen
- Etniciteit: 5 x autochtoon
- Leeftijd: 24 – 61 jaar
- Woonbelevingsgroepen: 3 x gehaaste middenklasser, 2 x actieve individualist

Groep 4: Huidige woonlocatie niet-stedelijk

- Woonplaats: 2 x Zwartsluis, 2 x Wezep, Hasselt, Raalte, Genemuiden, Hattem
- Geslacht: 4 mannen en 4 vrouwen
- Etniciteit: 8 x autochtoon
- Leeftijd: 27 – 54 jaar
- Woonbelevingsgroepen: 2 x buurtgeoriënteerde, 2 x gemeenschapsgezinde, gesettelde idealist, huiselijke, gehaaste middenklasser, tolerante socialiser

De vier groepsdiscussies vonden plaats aan de hand van een checklist. De gespreks-leider gebruikte deze gespreksrichtlijn om te waarborgen dat in alle vier de gesprekken dezelfde onderwerpen aan de orde kwamen.

De checklist bestond uit de volgende onderdelen:

1. Introductie

- samenstelling huishouden en woontevredenheid respondent

2. Individuele kijk op het wonen

- het ideale wonen naar woning, woonomgeving, buurtbewoners en voorzieningen
- voor- en nadelen van stedelijk wonen
- voor- en nadelen van landelijk wonen

3. Nederland over 15 jaar

- trends
- maatschappelijke problemen

4. Wensen en ideeën over bouwen in de groene ruimte

Motivaction International B.V. onderschrijft de ICC/ESOMAR International Code of Marketing and Social Research Practice.

2.4. Opbouw van dit rapport

In hoofdstuk 3 van dit rapport wordt uitgebreid ingegaan op het belang van een groot aantal aspecten die de woning en de woonomgeving betreffen. Ook zal uitvoerig worden stilgestaan bij de gepercipieerde voor- en nadelen van het wonen in een stad en dorp. Een opsomming van deze punten is weergegeven in de bijlage. In hoofdstuk 4 staat de toekomstvisie van Nederlanders centraal: hoe ziet Nederland er over 15 jaar uit en wat betekent dit voor het woonklimaat in Nederland. In hoofdstuk 5 wordt vervolgens ingegaan op de vraag in hoeverre consumenten het bouwen in de groene ruimte als oplossing zien voor de geschetste maatschappelijke ontwikkelingen. In hoofdstuk 3, 4 en 5 wordt ter illustratie van de uitkomsten ruim geciteerd uit de opmerkingen van de respondenten.

In hoofdstuk 1 worden de belangrijkste uitkomsten uit het onderzoek samengevat en van conclusies voorzien. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal aanbevelingen.

3. Stedelijk versus Landelijk wonen

Er hebben vier groepsdiscussies plaatsgevonden over stedelijk versus landelijk wonen. In de eerste drie groepsdiscussies hadden de respondenten een stedelijke oriëntatie op het wonen. De respondenten woonden in de stad Amsterdam dan wel in suburbane woonomgevingen in de omgeving van Amsterdam, zoals Almere, Purmerend of Hoofddorp. De vierde groepsdiscussie vond plaats in Zwolle met respondenten die in dorpen rondom Zwolle woonden. De laatste groep had een landelijke oriëntatie op het wonen.

De oriëntatie op het wonen, landelijk dan wel stedelijk, is primair bepalend gebleken als het gaat om de houding ten opzichte van de gewenste woonomgeving. Secundair hieraan is de waardeoriëntatie van de respondenten. De waardeoriëntatie verklaart de verschillen binnen een landelijke dan wel een stedelijke woonwens.

In dit hoofdstuk staan primair de verschillen centraal tussen Nederlanders met een meer stedelijke en een meer landelijke oriëntatie ten aanzien van het wonen, alsmede wordt ingegaan op de verschillende waardeoriëntaties. Er is aan de respondenten gevraagd wat de voor- en nadelen zijn van stedelijk dan wel landelijk wonen. Een volledig overzicht van de door de respondenten genoemde voor- en nadelen is opgenomen in bijlage 1. In deze bijlage is tevens opgenomen welke wensen de respondenten hebben ten aanzien van hun 'ideale' woonsituatie, onderverdeeld in vier categorieën: woning, buurtgenoten, woonomgeving en voorzieningen.

3.1. Respondenten met een stedelijke oriëntatie

3.1.1. Wonen in een stedelijke setting

De voordelen van de stad in de ogen van stedelijk georiënteerden

Alle respondenten is in eerste instantie gevraagd aan te geven wat voor hen een aantrekkelijke woonomgeving is. Het valt op dat de stedelijke georiënteerde respondenten unaniem een stedelijke omgeving verkiezen boven een landelijke omgeving. De belangrijkste argumenten die hiervoor worden aangevoerd hebben betrekking op de kwaliteit van de woonomgeving. In het bijzonder doelt men hierbij op de aanwezigheid van een groot aantal voorzieningen zoals winkelaanbod, uitgaansgelegenheden qua cultuur en ontspanning. Het feit dat deze voorzieningen zich in de directe omgeving bevinden, draagt bij aan dit positieve gevoel.

“De stad is gezellig, alles is bij de hand.”

“Ik ben een stadsmen; ik moet er niet aan denken in een dorp te wonen. Ik wil overal naartoe kunnen fietsen.”

“De stad leeft, slaapt nooit, er is altijd wat te doen.”

Bovendien wordt als belangrijke satisfier aangemerkt dat een stedelijke omgeving een grote differentiatie aan mensen bevat die naast elkaar en door elkaar leven zonder elkaar lastig te vallen. Dit laatste aspect verklaart ook voor een belangrijk deel wat stedelijk georiënteerden hebben tegen het wonen in een dorp. Zij karakteriseren een dorp als een homogene hechte gemeenschap, waarbinnen de mensen sterk op zichzelf zijn gericht en elkaar corrigeren op gedrag via een sterke sociale controle.

“Als je je vestigt in een dorp zul je je moeten conformeren aan de daar heersende gewoontes, anders word je niet geaccepteerd.”

“De sociale controle is moordend in zo’n dorp. Je wordt continu in de gaten gehouden.”

De kwaliteit van de woning en de beschikbare woningtypen lijken ondergeschikt als het gaat om het zich gelukkig voelen in een stedelijke omgeving. Enerzijds wordt dit verklaard door het beperkte stedelijke woningaanbod. Anderzijds geven enkele stedelijk georiënteerde respondenten te kennen dat ook als zij in de ideale woning wonen, deze toch zullen verruilen als de woonomgeving niet meer voldoet.

De stad is voor hen de plek waar het leven plaatsvindt, waarvan ze deel willen uitmaken. Het gaat er daarbij niet zozeer om dat men regelmatig gebruikmaakt van restaurants of culturele voorzieningen, maar vooral ook om het gevoel dat men er gebruik van kán maken. De aanwezigheid van allerlei soorten mensen is sfeerbepalend, zonder dat men nu ook met iedereen contact wil hebben. Stedelijk georiënteerden zijn gesteld op privacy. De woning zelf is de eigen plek waar men zich juist wil kunnen terugtrekken uit de hectiek van de stad.

“Je hebt de drukte van het leven dat je kan opzoeken in de stad en de rust van je eigen huis.”

De gepercipieerde sociale controle in dorpen wordt in dat geval ook als privacyversturend gezien:

“In een dorp hebben de meeste mensen hun tuindeur niet op slot. Stel je voor: ieder moment van de dag kunnen je burens naar binnen stappen.”

Eveneens een belangrijk voordeel van het wonen in een stad is de aanwezigheid van veel werkgelegenheid alsmede de aanwezigheid van een grote verscheidenheid aan werkgelegenheid in combinatie met een goede bereikbaarheid van werkplekken.

In het verlengde van dit laatste werd ook de aanwezigheid van een goed en frequent rijdend openbaar-vervoersnetwerk genoemd.

De voordelen van de stad zijn samengevat:

- gezelligheid en levendigheid
- voorzieningen
- diversiteit aan voorzieningen
- diversiteit aan bewoners
- geen sociale controle (je eigen leven leiden)
- werkgelegenheid
- openbaar vervoer/bereikbaarheid

De nadelen van de stad in de ogen van stedelijk georiënteerden

De stedelingen erkennen dat er naast voordelen ook nadelen kleven aan het wonen in de stad. Alle respondenten noemen de verpaupering van de openbare ruimte, het vuil op straat en de grote concentraties allochtonen (met name Marokkanen).

Op basis van de gesprekken met de stedelijk georiënteerde deelnemers kunnen een aantal redenen worden geformuleerd waarom de deelnemers moeite hebben met deze grote concentraties allochtonen:

De gettovorming werkt 'dorpse' samenlevingen binnen de stad in de hand. Autochtone bewoners die in getto's wonen krijgen het gevoel dat zij zich moeten conformeren aan de allochtone leefstijl in plaats van andersom.

"Het zijn echte dorpelingen, die Marokkanen; ze zijn stug en ze willen ook niet integreren."

"Het winkelaanbod is helemaal ingesteld op de eigen groep. Je kan er geen andijvie meer kopen."

"De allochtonen die wij krijgen komen uit een dorp, je kunt het ze niet kwalijk nemen dat ze hier hun eigen leefstijl voortzetten."

Daarnaast bestaat er, in ieder geval volgens de respondenten, een verband tussen de concentratie van allochtonen en leefbaarheidsproblemen. De leefbaarheidsproblemen betreffen onveiligheid en straatvuil. De oorzaak van de problemen behelst een combinatie van andere normen en waarden en een slechtere sociaal-economische positie.

De onveiligheidsgevoelens beïnvloeden het eigen leven. Men durft op sommige plekken 's avonds niet meer te komen. Het tast op die manier voor de respondenten direct de vrijheid van het stedelijk leven aan.

“Mijn dochter kan vanavond niet naar de bioscoop, door die rellen met de Marokkanen gisteren.”

Het is overigens opvallend dat veel stedelijk georiënteerden een stedelijke omgeving nog altijd als veiliger bestempelen dan een dorp:

“Ik loop 's nachts liever door de stad dan door een dorp.”

De stad wordt wel als kindonvriendelijk gekenschetst. Dit heeft zowel betrekking op het gebrek aan speelvoorzieningen voor kinderen als op het gebrek aan veilige speelvoorzieningen. Voor de deelnemers met kinderen is dit een belangrijke reden waarom zij zich hebben gevestigd in de buitenwijken van Amsterdam, dan wel in de suburbane gemeenschappen buiten Amsterdam zoals Amstelveen, Hoofddorp en Purmerend.

“Je wilt je kinderen toch iets beters bieden.”

Verdere nadelen in de stad hebben betrekking op de parkeerproblematiek (gebrek aan parkeerplaatsen en de parkeerkosten).

Samengevat zijn de nadelen van de stad:

- Gettovorming (grote concentraties allochtonen)
- onveiligheid
- vuil/viezigheid, verloedering van de openbare ruimte
- kindonvriendelijkheid
- parkeerproblemen

3.1.2. Wonen in een landelijke setting

De voordelen van het dorp in de ogen van stedelijk georiënteerden

De respondenten met een stedelijke oriëntatie missen in een dorp de kwaliteiten van een stad. Voordelen van het dorp zijn in de eerste plaats te koppelen aan de woningkwaliteit. Het dorp biedt meer woongenot. In een dorp zijn de woningen ruimer. De rust en ruimte om de woning wordt ook als een kwaliteit beschouwd.

“Je hebt er meer woning voor je geld.”

Dorpen hebben daarnaast ook meer recreatiemogelijkheden. De kinderen kunnen er buitenspelen. Maar ook voor volwassenen biedt de nabijheid van het groen recreatiemogelijkheden.

De voordelen van een dorp zijn samengevat:

- rust en groen
- ruimte in en om het huis
- goedkopere woningen
- kindvriendelijker
- sterkere sociale banden

De nadelen van het dorp in de ogen van stedelijk georiënteerden

Het dorp mist niet alleen het voorzieningenniveau en de werkgelegenheid zoals die in de stad te vinden zijn. Maar bovenal beschouwt de stedeling het dorp en de dorping als beperkend. In een dorp verwacht de stedeling niet volledig invulling te kunnen geven aan zijn eigen leven. De mentaliteit is er anders en zelfs intolerant. Er heerst een veel te grote sociale controle. Het dorp is naar binnen gericht in plaats van op de wereld.

“Als je je in een dorp vestigt, is het nog maar de vraag of ze je accepteren.”

“Als er continu op je wordt gelet is dat zo beklemmend. Ik zou er gierend gek van worden.”

Aan dezelfde sociale controle worden echter ook positieve kwaliteiten toegekend. Zo geven veel stedelijk georiënteerden aan het verhuizen naar een dorp in overweging te willen nemen als zij een hogere leeftijd hebben bereikt:

“...dan wordt er tenminste op je gelet.”

Ook wordt de afwezigheid van voorzieningen als bezwaarlijk gezien. De kleine hoeveelheid voorzieningen beperkt de keuzevrijheid. Hierdoor heb je niet het eigen leven in de hand, maar ben je afhankelijk. Dit geldt voor winkels en horecavoorzieningen maar ook voor onderwijsmogelijkheden.

“Er is een gebrek aan scholen, dus dan word je naar de mavo gestuurd omdat er geen gymnasium is.”

De nadelen worden veroorzaakt door de woonomgeving, zowel de voorzieningen als de mentaliteit. Het is voor de stedelijk georiënteerden duidelijk dat een dorp niet aan de kwaliteiten van een stad kan tippen.

“Als ik zo naar die voor- en nadelen kijk, snap ik niet dat er mensen in een dorp willen wonen.”

De nadelen van een dorp zijn samengevat:

- sociale controle
- gebrek aan voorzieningen
- gebrek aan keuzevrijheid
- slecht openbaar vervoer/aangewezen op de auto
- afstand werk
- mentaliteit van de bewoners, te veel dezelfde soort mensen
- te rustig, te stil

3.1.3. Verschillen als gevolg van andere waardeoriëntaties

Hoewel door alle groepen met een stedelijke oriëntatie het dorp als woonlocatie onaantrekkelijk wordt gevonden, zijn er wel verschillen in de aversie.

De ‘postmoderne respondent’ mist met name de hoogwaardige culturele voorzieningen. Deze groep ziet de diversiteit aan voorzieningen en bewoners in de stad primair als een verrijking van het stedelijke leven. De rust en ruimte van een dorp kan dit gemis voor hen niet compenseren. Deze groep heeft ook het minst behoefte, of misschien beter gezegd de grootste allergie ten aanzien van sociale controle.

“Ik heb het gevoel dat ik daar ga achterlopen op de wereld.”

“Ik ben een stadsmens. Stil hoor 's avonds, je ziet er niemand.”

“Ik ga wel een paar keer per jaar op bezoek om uit te rusten.”

“Interactie met de buurt, dat kan maar van mij hoeft het niet. Het moet vooral geen belemmering zijn; dat kan dus alleen in een dorp zoals de Jordaan.”

De respondenten met een ‘moderne’ waardeoriëntatie hechten meer waarde aan een positieve sociale controle. Een positieve sociale controle betekent dat de sociale controle geen anonimiteit met zich meebrengt, maar ook niet beperkend is. Hoewel zij vrezen dat die sociale controle in een dorp kan doorschieten hechten zij waarde aan het wonen onder gelijkgestemden. De buurtbewoners mogen zich echter niet te veel met hen bemoeien.

“Ik vind het prima dat mijn buurvrouw me waarschuwt als mijn kind de weg wil oversteken. Maar ze hoeft niet iedere dag op de koffie te komen.”

Een kindvriendelijke woonomgeving wordt door hen zeer belangrijk gevonden; in de stad is het verkeer te druk en zijn er te weinig plekken waar de kinderen buiten kunnen spelen. Zij zien een dorp wel als kindvriendelijk, maar missen daar de gezelligheid, hoogwaardige voorzieningen en werkgelegenheid. Dit verklaart hun

voorkeur voor het wonen in suburbane omgevingen rondom Amsterdam. Die plekken komen aan hun woonwensen tegemoet en het gezellige Amsterdam is nabij genoeg.

“Er is maar één Amsterdam en dat is Amsterdam. Die sfeer kan je nergens anders vinden of nabouwen.”

“Als het aan mij ligt zou ik de stad wel aankunnen, maar ja je wilt je kind iets anders bieden.”

“Ik leef ideaal in Hoofddorp; de kinderen hebben het naar hun zin, dus ik ook.”

“Als ik geen kinderen had, zou ik wel in Amsterdam willen wonen.”

De ‘traditionele’ groep hecht beduidend meer waarde aan harmonie tussen de medebewoners in de woonomgeving. Bij voorkeur leven zij tussen gelijkgestemden die elkaar op gepaste wijze in de gaten houden. Zij gruwen van allerlei vormen van overlast (die in hun optiek direct kan worden gekoppeld aan de aanwezigheid van allochtonen).

“Al voldoet de woning aan al mijn wensen, als de woonomgeving me niet aanstaat dan hoef ik hem niet.”

“Ik kijk naar prijsklasse, wil geen sociale huurwoningen om me heen.”

“Elkaar in de gaten houden zonder de deur plat te lopen.”

3.2. Respondenten met een landelijke oriëntatie

3.2.1. Wonen in een landelijke setting

De voordelen van het dorp in de ogen van landelijk georiënteerden

De respondenten met een landelijke oriëntatie zijn unaniem tevreden en gelukkig met hun huidige woonsituatie in een dorp. Voor deze groep bestaat er geen twijfel over het feit dat een landelijke woonomgeving aantrekkelijker is dan een stedelijke. Het woongenot in een dorp wordt in belangrijke mate bepaald door de kwaliteit van de woonomgeving. Het belangrijkste element is de rust en ruimte in en om de woning. Dit verlangen naar rust en ruimte verklaart grotendeels hun voorkeur voor het dorp en de afkeer van de stad.

“’s Ochtends in de tuin met al die vogelgeluiden in de zomer.”

“Ik kan erg genieten van het zoeken naar paddestoelen in het najaar.”

Een begrip als vrijstaand wonen betekent dan ook wonen te midden van weiland of bos. Het vrije uitzicht geeft rust en privacy.

“Lekker ruime tuin in het dorp, niet bij de burens naar binnen kunnen kijken.”

Het wonen in een dorp biedt meer woongenot door de ruimere woningen. In een dorp krijg je meer woning voor hetzelfde geld.

“In het westen moeten beiden fulltime werken om de woning te betalen, hier kost dezelfde woning de helft. Daardoor is de sfeer anders, meer ontspannen.”

De respondenten waarderen daarnaast de mentaliteit van dorpsbewoners. Een dorp is veel minder anoniem en er is meer gemeenschappelijkheid. Deze sociale cohesie krijgt onder andere vorm in een goed georganiseerd verenigingsleven. Alle respondenten met een landelijke oriëntatie hechten veel waarde aan de sociale cohesie in dorpen. Hoe ver deze contacten moeten gaan is afhankelijk van de waardeoriëntatie.

Een ‘postmoderne’ respondent heeft bij voorkeur zo min mogelijk direct contact. Groepen met een moderne oriëntatie vinden burens heel belangrijk, maar niet hetzelfde als vrienden. De traditionele respondenten zien het liefst hun vrienden als burens, hoewel het contact niet opgedrongen mag zijn.

“Iedereen loopt bij mij naar binnen, dat is perfect. Je moet wel ‘nee’ kunnen zeggen.”

“In een dorp is er meer de sfeer dat je een praatje kan maken. Mensen zijn gemakkelijker, gemoedelijker.”

“Sociaal integreren is in een dorp makkelijker; je moet er wel zelf voor openstaan.”

Een deel van de respondenten ziet in dorpen ook een grotere diversiteit dan in de stad. Dit komt doordat er, in hun perceptie, veel meer door elkaar gebouwd is; duur en goedkoop.

“In dorpen is veel meer gemengde bebouwing dan in de stad.”

De voordelen van het dorp zijn samengevat:

- rust
- vrijstaande huizen en ruimte
- groen
- natuur

- kindvriendelijk
- verenigingsleven
- sociale contacten

De nadelen van het dorp in de ogen van landelijk georiënteerden

De bewoners zijn zich er wel van bewust dat er naast alle voordelen ook nadelen met het wonen in een dorp samenhangen. De respondenten wijzen op de afstanden en het gebrek aan voorzieningen.

De afstanden en het feit dat men aangewezen is op de auto worden als het belangrijkste nadeel van het wonen in een dorp beschouwd. Het feit dat je bent aangewezen op de eigen auto is ook een probleem voor ouderen.

Ook voor dagelijkse boodschappen is men vaak afhankelijk van de auto. De respondenten vinden in het algemeen dat de basisvoorzieningen toch eigenlijk wel in het dorp aanwezig dienen te zijn. Het gaat daarbij om een winkel voor de ‘vergeten’ boodschappen.

“Je moet nog wel even snel iets op de fiets kunnen halen.”

De basisschool voor de kinderen dient ook aanwezig te zijn. Op het moment dat de kinderen naar de middelbare school gaan, zijn zij in staat grotere afstanden te fietsen.

“Het is belangrijk dat de kinderen al snel op de fiets naar school kunnen, maar dan moet de school wel in het dorp zijn.”

De afwezigheid van werk wordt als gemis ervaren, maar ook als vanzelfsprekend gezien. Bovendien, de reistijd die men bereid is dagelijks te overbruggen in de auto is in veel gevallen gelijk aan die van de stedeling als deze het openbaar vervoer neemt. Het woongenot is belangrijker dan de afstanden.

“Met de auto zit ik in 20 minuten bij mijn werk. Als je in de stad woont en van noord naar zuid moet ben je meer tijd kwijt.”

“Ik ken veel mensen uit Raalte die in Utrecht werken, maar voor het woongenot hier hebben gekozen.”

De nadelen van een dorp zijn samengevat::

- afstanden
- minder voorzieningen

3.2.2. Wonen in een stedelijke setting

De voordelen van de stad in de ogen van landelijk georiënteerden

Door de respondenten worden een aantal sterke punten van de stad genoemd. De kwaliteiten van de stad zijn een betere bereikbaarheid en een breder voorzieningenaanbod.

Een kenmerk, niet per definitie een voordeel, van de stad is daarnaast dat er veel meer keuzemogelijkheden zijn. Je kunt kiezen uit bijvoorbeeld meerdere scholen en sportclubs. De keuzevrijheid wordt enerzijds als een grotere vorm van vrijheid gewaardeerd. Het nadeel is dat er groepsvorming door plaatsvindt, waardoor de sociale cohesie wordt doorbroken. De mentaliteit in een stad is daardoor te individualistisch.

“Ik moet er niet aan denken weer in de stad te wonen. Die mentaliteit: ikke ikke ikke.”

Zij zien de voordelen van de stad los van het wonen in de stad. De gezelligheid van de winkels kun je opzoeken; het centrum van de stad dient daarom wel op redelijke afstand van het dorp te liggen. De nadelen van de stad kun je echter niet ontvluchten als je in de stad woont. De stad is namelijk ook grootschalig, anoniem, altijd druk en onpersoonlijk.

“Oude woningen in het stadscentrum zijn erg gezellig, maar ik hoef er niet te wonen.”

De voordelen van de stad zijn samengevat:

- meer (keuze qua) voorzieningen
- bereikbaar/dichtbij snelweg
- openbaar vervoer
- keuzevrijheid bij scholen

De nadelen van de stad in de ogen van landelijk georiënteerden

De respondenten met een landelijke oriëntatie beschouwen de drukte als het grootste nadeel van de stad.

In hun beeld is de stad minder aantrekkelijk vanwege de gettovorming, het gebrek aan parkeerplekken, flats, geen tuin en stank. Uiteindelijk is dit allemaal terug te voeren op hun belangrijkste probleem met de stad, te weten de drukte.

“Als je in Zwolle bij het stoplicht staat, staat er altijd iemand achter je.”

De voordelen van de stad wegen dus niet op tegen het woongenot van landelijk wonen. Het wonen in een stad is, in hun ogen, geen voorwaarde om van voorzieningen gebruik te kunnen maken.

“Ik ken geen voordelen van stedelijk wonen. De voordelen van de stad heb ik ook, daarvoor hoef ik er niet te wonen.”

De nadelen van de stad zijn samengevat:

- druk
- veel hoogbouw
- geen ruimte/geen groen
- geen privacy
- niet kindvriendelijk

3.3. Confrontatiematrix

In onderstaande tabel zijn met betrekking tot een aantal parameters verschillen samengevat tussen mensen met een stedelijke oriëntatie en een landelijke oriëntatie.

	Stedelijke oriëntatie	Landelijke oriëntatie
Werk	Belangrijk vestigingsmotief	Reisafstand meer geaccepteerd
Verbindingen	Openbaar vervoer is belangrijk	Tweede auto is standaard
Basisvoorzieningen (supermarkt, bakker, slager)	In de buurt	Liefst enkele ook op fietsafstand
Voorzieningen als warenhuis en kledingwinkels	In de stad	In de stad
Culturele voorzieningen	Belangrijk is de aanwezigheid ervan	Minder belangrijk, moeten wel in de stad zijn
Sociale controle	Niet beperkend	Geen anonimiteit
Privacy	Belangrijk, sociale ruimte is voorwaarde	Belangrijk, fysieke ruimte is voorwaarde
De woning	Groot en functioneel, maar ook luxe, ondergeschikt aan woonomgeving	Groot en functioneel
De stad	Gezellig	Druk
Dorp	Gebrek aan voorzieningen	Fijn wonen

3.4. Kritiek op nieuwbouw, alle respondenten

Vanuit de verschillende oriëntaties op het wonen en de wensen ten aanzien van het wonen is er veel kritiek geuit op nieuwbouwprojecten uit het (korte) verleden.

Lelystad wordt door de respondenten als de grootste mislukking beschouwd. Het probleem van Lelystad is gebrek aan kwaliteit. Het begrip kwaliteit is divers. Het heeft te maken met een armoedig uiterlijk. Er is te veel gebruik gemaakt van dezelfde materialen. In Lelystad ontbreekt het daarnaast of daardoor ook aan sfeer. Er is geen gezelligheid of centrum. Een ander groot probleem is dat men zich, net als in veel andere nieuwbouwwijken, niet kan profileren doordat alles op elkaar lijkt. Nieuwbouwwijken zijn daardoor te onpersoonlijk. De wijken hebben geen eigen identiteit. De respondenten kunnen zich dan ook niet met het wonen aldaar identificeren.

“Ik zou daar niet kunnen aarden.”

“Die eenheidsworst maakt het kil.”

De grote eentonigheid van nieuwbouwwijken wordt door alle respondenten als bezwaarlijk gezien. Er zou veel meer een mix moeten zijn qua architectuur. Op die manier worden wijken ‘speelser’.

“Het is net alsof er met lego is gebouwd, allemaal blokjes.”

“Erg onoverzichtelijk; alles lijkt op elkaar.”

Daarnaast wordt een groot gebrek aan ‘sfeer’ als bezwaar van nieuwbouwwijken genoemd. Wat vervolgens sfeer exact is is moeilijk te definiëren. Maar het heeft te maken met een diversiteit aan bewoners, woningtypen en functies.

De afwezigheid van kleine winkels wordt tot slot als belangrijk nadeel gezien. Opvallend is dat hierin de modern georiënteerde respondenten afwijken. Zij kiezen uiteindelijk liever voor gemak in de vorm van een winkelcentrum, waar snel de boodschappen gedaan kunnen worden, dan voor gezelligheid. Zowel bij de traditionele als de postmoderne groepen is er een behoefte aan meer kleinschaligheid bij voorzieningen.

“In nieuwbouwwijken zijn er geen kleine winkeltjes, terwijl die juist voor een stuk gezelligheid zorgen. Je ontmoet er mensen.”

“Dus het Albert-Heijnisme de strot omdraaien.”

“Leuk als de buurtwinkel weer terugkomt.”

Er zijn ook verschillen in het negatieve oordeel ten opzichte van nieuwbouwwijken die zijn toe te schrijven aan een stedelijke versus een landelijke oriëntatie.

De stedelingen vinden het gebrek aan diversiteit een groot probleem. Zij wensen meer diversiteit in woningtypen, met een diversiteit in bewoners als gevolg. Zij missen een

levendige, stedelijke sfeer in de nieuwbouwwitbreidingen. Ook vinden zij de eenzijdige functie, uitsluitend wonen, nadelig. Een stedelijke sfeer dient niet alleen via het stedenbouwkundig ontwerp bereikt te worden, maar vooral ook door de mensen die er komen te wonen. Het ontwerp moet het ontstaan van zo'n sfeer mogelijk maken. Meer kleinschalige winkelvoorzieningen, waar sociaal contact mogelijk is, zijn een mogelijke oplossing.

“Een stadse sfeer, dat zijn vooral de mensen, niet de architectuur.”

“Er moeten kinderen in de wijk wonen, anders is het net een bejaardentehuis.”

“Nu allemaal tweeverdieners met kinderen over vijftien jaar is iedereen oud. Zo krijg je nooit die mix.”

De bewoners met een landelijke oriëntatie hebben vooral moeite met het feit dat alles veel te dicht op elkaar staat. Er is een groot gebrek aan ruimte en rust in nieuwbouwwijken. Te weinig parkeerplekken staat symbool voor dit probleem.

“Je kan je fiets nog niet eens achter zetten, daarvoor is alles veel te klein.”

Een ander punt van kritiek van dorpingen op het verleden betreft het feit dat er veel te weinig is gebouwd bij en in dorpen. Alle aandacht is op de stad gericht. Hierdoor is het voor starters in een dorp moeilijk om een woning te vinden.

4. Nederland over 15 jaar

In het voorgaande hoofdstuk stonden de huidige satisfiers en dissatisfiers van het wonen in een landelijke dan wel een stedelijke woonomgeving centraal. Alvorens na te denken over mogelijkheden om nieuwe gebieden in de groene ruimte te transformeren naar een woonfunctie is eerst ingegaan op maatschappelijke ontwikkelingen. Aan de respondenten is gevraagd hoe zij zich de Nederlandse samenleving over 15 jaar voorstellen. Op die manier is onderzocht welke 'sense of urgency' er bij de respondenten aanwezig is en werd een voedingsbodem gecreëerd voor het nadenken over het bouwen in de groene ruimte als mogelijke oplossing voor de geschetste problemen binnen de waargenomen ontwikkelingen.

In de groepsdiscussies werd een vijftal maatschappelijke ontwikkelingen aan de orde gesteld door de respondenten. De vijf verwoorde maatschappelijke vraagstukken zijn:

- integratie
- vergrijzing
- files
- inrichting van Nederland
- (on)veiligheid

In dit hoofdstuk zullen deze vijf ontwikkelingen behandeld worden. Het nadenken over de toekomst leeft bij de meeste respondenten amper. Tegelijkertijd is er een scheiding tussen hetgeen men als maatschappelijke ontwikkeling ziet en in hoeverre men verwacht daar zelf mee te maken te krijgen. De houding ten aanzien van de toekomst is in het algemeen positief. Men verwacht verbetering en oplossingen voor de maatschappelijke problemen zoals die nu bestaan.

"Ik hou me daar eigenlijk nooit mee bezig."

"Maar ik weet eigenlijk helemaal niet wat ik zelf over 15 jaar wil."

"Ik denk er wel eens over, maar verhuizen, nee."

"Nederland is nog steeds leuk over 15 jaar."

"Nederland wordt weer leuk. Het is nu een chaos, maar er lijkt een besef te ontstaan dat het anders moet."

Integratie

Het integratievraagstuk wordt als hét maatschappelijke issue van de komende jaren gezien. Duidelijk is dat er een groep is die ervoor kiest het contact met minderheden te ontwijken. Voor hen is dit de reden om in bepaalde wijken niet te wonen, dan wel er uit weg te trekken.

In het algemeen kan gesteld worden dat dit probleem, volgens de respondenten, te lang niet is onderkend door de overheid. De problemen hebben zich daardoor kunnen opstapelen met alle gevolgen, gettovorming, van dien.

“Die politici hebben oogkleppen op.”

“De politicus woont niet in die buurt.”

Er is geen unanimititeit over hoe dit zich zal ontwikkelen de komende jaren. Het merendeel van de respondenten verwacht dat de integratieproblemen de komende jaren, nu deze zijn onderkend, zullen worden aangepakt en opgelost. Duidelijk is dat alle groepen gettovorming als een negatieve ontwikkeling beschouwen. Hun bezwaar is dat stukken stad veranderen in ‘buitenland’. De aanpak zal dus gevonden moeten worden in een betere mix, spreiding van bewoners.

“Met gettovorming krijg je samenlevinkjes binnen de samenleving.”

Op de vraag hoe het idee van gedifferentieerde wijken exact moet worden vormgegeven bestaat geen eenduidig antwoord. Enerzijds wordt een mix van woningtypen en prijsklassen als noodzakelijk gezien om een mix van bewoners te realiseren. Anderzijds wordt de mix ook als de oorzaak van problemen beschouwd. Met name de traditionele/conservatievere groep voelt er weinig voor zelf tussen groepen met bijvoorbeeld lagere inkomens en/of een andere wooncultuur te wonen.

“Dat is toch zonde als je een koopwoning hebt tussen huurhuizen.”

“Je hebt gewoon niets met die mensen.”

Voorkomen moet dus worden dat er groepen met lage inkomens in grote concentraties bij elkaar wonen. Tegelijkertijd moeten de verschillen binnen een buurt niet te groot zijn. Te grote verschillen zullen niet werken omdat ze de natuurlijke cohesie in een buurt tegengaan. De bewoners die het zich kunnen veroorloven, zullen uiteindelijk dan toch voor andere wijken kiezen.

“Het moet binnen een wijk ook wel bij elkaar passen; niet een directeur naast Jan met de pet.”

“Je zult maar naast iemand wonen die de rotzooi en het onkruid in zijn tuin laat liggen.”

Een aantal stedelingen houdt echter ook rekening met een mislukt integratie- en spreidingsbeleid. In dat geval zullen grote groepen, iedereen die het zich kan veroorloven, de stad verlaten en zich vestigen in de dorpen. Hoewel men, in het

algemeen, dus voorstander is van een beter spreidingsbeleid, zullen de stedelingen indien het niet goed gaat voor hun eigen woongenot een plek buiten de stad kiezen.

“In Zwolle heb je straten met alleen Turken; dan krijg je verpaupering. Daar wil je niet tussen wonen.”

“De stad is dan het gootje van de samenleving, alleen ‘de rotzooi’ blijft in de stad; dan vluchten mensen naar de dorpen.”

De dorpelingen zien gettovorming primair als een stedelijk probleem. Deze problemen komen in dorpen niet voor. De verklaring is dat dorpen te klein zijn voor getto- of groepsvorming.

“Mijn zoontje speelt gewoon met het Turkse achterbuurjongetje, die zit namelijk gewoon bij hem in de klas.”

“Die mensen moeten integreren en zich niet afzonderen in hun eigen cultuur.”

Vergrijzing

Een andere trend die de komende vijftien jaar invloed zal hebben is de vergrijzing in Nederland. Ruim eenderde van de respondenten behoort zelf over 15 jaar tot de ouderen. Voor hen is een belangrijk aandachtspunt dat er tegen die tijd nog voldoende medische zorg zal zijn.

Ten aanzien van het wonen verwacht een deel van de stedelingen dat veel mensen na hun pensioen/vut uit de stad zullen wegtrekken. Zij zijn dan niet meer gebonden door werk aan de stad en kunnen kiezen voor een landelijke omgeving. Hoewel verschillende respondenten met een stedelijke oriëntatie verwachten dat dit een trend zal worden, heeft slechts één respondent daadwerkelijk het idee om na het bereiken van de vut bij zijn familie in Drenthe te gaan wonen.

De groep met een landelijke oriëntatie verwacht daarentegen eerder dat het steeds moeilijker zal worden in dorpen te wonen als men ouder wordt. Men is dan immers minder mobiel en meer aangewezen op lokale voorzieningen en openbaar vervoer en dit zijn juist de zwakke punten van de meeste dorpen. Juist voor ouderen zullen kleinschalige voorzieningen belangrijk zijn. Kleinschalige voorzieningen vlakbij de woning zijn nodig vanwege een slechtere mobiliteit en ter voorkoming van een sociaal isolement.

“Kleine winkeltjes zijn heel belangrijk voor de sociale contacten.”

Files

Congestie is het derde maatschappelijke vraagstuk dat in alle groepsdiscussies ter sprake kwam. De meeste respondenten verwachten dat de overheid in de toekomst meer met vervoersstromen rekening zal houden. Met name nieuwbouwwijken zijn veelal slecht ontsloten. Op weg naar het werk staat men vanuit de meeste forenzengemeenten altijd in de file. De files worden veroorzaakt door een mismatch tussen de woon- en de werkplek. Voor één respondent is de afkeer van files de doorslaggevende reden in de stad te blijven wonen, voor een andere gaat de voorkeur uit naar een dorp als woonlocatie en wordt de daarmee gepaard gaande dagelijkse file geaccepteerd. Het gaat bij afstanden in de eerste plaats om de reistijd.

“Het gaat niet om afstand maar om tijd.”

De oplossing zal gevonden moeten worden in een betere planning. Dit betekent zowel betere ontsluiting van de woonplekken als een betere afstemming tussen de woon- en werklocaties. Een deel van de ‘modern’ georiënteerde respondenten gelooft ook in technische oplossingen.

“Als je rond de steden uitbreidt, neem je de file mee. Er ontstaat steeds meer mobiliteit, dus alles zal vastlopen als er niks gebeurt.”

“Dat lossen we dan technisch op, bijvoorbeeld met dubbeldekswegen.”

Een aantal respondenten ziet de file als een soort natuurverschijnsel waarmee men moet leven. Hiermee wordt niet bedoeld dat zij het ook als gewoon accepteren. Zij laten hun eigen keuzes echter niet door de file beïnvloeden.

“Als ik dadelijk in Lelystad woon, maakt dat qua reisafstand niet uit. Ik sluit alleen achteraan aan bij de file uit Almere.”

Ruimtelijke Inrichting

Wanneer over de toekomst wordt nagedacht, is de ruimtelijke inrichting van Nederland niet het eerste waar men aan denkt. Na doorvragen kunnen de meesten zich daar echter wel een beeld bij vormen.

“Het ontbreekt aan samenhang in de ontwikkelingen; elke plaats voor zijn eigen ik.”

Gemeenschappelijk is de wens van stedeling en dorpling dat er onderscheid blijft tussen stad en land. Dus niet alles volbouwen, maar juist groene open ruimtes tussen verstedelijkt/bebouwd gebied laten bestaan.

“Het zou zonde zijn als dorpen worden opgeslokt door de uitbreidende stad.”

“Voor je het weet ligt het dorp in de stad.”

Het afnemende belang van de landbouw vraagt om een nieuwe functie van het landelijke gebied. De nieuwe inrichting moet goed gepland worden, er moet geen ‘verrommeling’ ontstaan van de open ruimte. De ruimte die vrijkomt moet een nieuwe bestemming krijgen. Er dient zorgvuldig te worden omgegaan met ruimteclaims voor nieuwe bebouwing.

“Je kan dan in het noorden aantrekkelijke woonlocaties ontwikkelen, maar dan moet daar ook werk zijn.”

Een kleine minderheid van de ‘modern georiënteerde’ respondenten verwacht dat hoogbouw een oplossing kan zijn voor ruimteclaims. Daarentegen verwacht de meerderheid dat de woonwensen anders zijn en zullen blijven.

“De hoogte in vind ik geen kwaliteit als je met je gezin achthoog woont; ik kan me daar niks bij voorstellen.”

Het uitbreiden van bestaande dorpen wordt door de dorpingen aangemoedigd. Zowel omdat op die manier aan de ruimtebehoefte voldaan kan worden als om de leefbaarheid van de dorpen te waarborgen. De bezorgdheid over ontwikkelingen van het landelijk gebied zoals ‘witte schimmels’ lijkt dan ook meer een zorg van de stedeling dan van de dorping zelf.

“Er is te weinig bijgebouwd in dorpen, daardoor hebben starters het moeilijk.”

Veiligheid

Veiligheid in de woonomgeving is een belangrijk aandachtspunt. Veiligheid wordt bereikt door een goede beveiliging in de vorm van politietoezicht (politiekeurmerk veilig wonen wordt in dit verband genoemd). Daarnaast is voldoende sociale controle in de woonomgeving ook belangrijk. De veiligheid is in een dorp niet vanzelfsprekend beter gewaarborgd dan in de stad. Het eigen veiligheidsgevoel wordt vooral bepaald door het goed kennen van en de betrokkenheid bij de eigen woonomgeving.

“Ik voel me eenzaam en daardoor onveilig in een dorp.”

“Je hebt overal plekken waar je beter niet kan komen.”

De ruimtelijke inrichting kan wel de randvoorwaarden voor een veilige woonomgeving aanbrengen door middel van onder andere goede straatverlichting. Ook werd aangegeven dat in veel nieuwbouwwoningen het toezicht vanuit woningen op straat matig is. Aan de voorkant van de woningen is vaak de keuken gesitueerd in plaats van

de woonkamer. Het toezicht op straat vanuit de woningen is daardoor slechter geworden.

“Mensen moeten wel kunnen zien wat er op straat gebeurt.”

Het is niet zo dat dorpen in het algemeen als veiliger worden beschouwd dan steden. Zowel de stedeling als de dorpeling zijn van mening dat ook in dorpen onveiligheid en criminaliteit een probleem vormen. Een verschil in de ogen van de dorpelingen is dat criminaliteit in een dorp minder duidelijk of dominant aanwezig is. De stedelingen zien gevaar in een gebrek aan sociaal toezicht door de rust in dorpen.

“Ik loop om twee uur 's nachts liever door een stad dan door een uitgestorven dorp.”

“Een dorp voelt veiliger aan, maar of het dat ook is?”

“Criminaliteit komt wel naar het dorp, maar het is wel anders hier; je wordt er minder mee geconfronteerd.”

Samengevat kan worden gesteld dat de deelnemers aan de groepsdiscussie, ongeacht of zij stedelijk of landelijk zijn georiënteerd, redelijk optimistisch zijn over de nabije toekomst. Dit neemt niet weg dat af en toe de indruk is ontstaan dat er wel degelijk sprake van bezorgdheid is, maar dat men deze ontkent dan wel er niet openlijk over durft te praten. De meeste zorg gaat immers uit naar de integratieproblematiek, een gevoelig onderwerp dat een aantal stedelijk georiënteerden de uitspraak doet ontlokken dat als dit probleem niet binnen afzienbare tijd kan worden opgelost, het een belangrijk motief zou kunnen zijn om de stad te ontvluchten. Het bouwen in de groene ruimte wordt op deze manier een oplossing voor een sociaal stedelijk probleem, en niet voor het oplossen van ruimtegebrek of het beter tegemoetkomen aan de kwaliteitswensen van consumenten op het gebied van de woning en de woonomgeving.

5. Bouwen in de groene ruimte

In de voorafgaande hoofdstukken zijn de voor- en nadelen van stedelijk en landelijk wonen in kaart gebracht. Daarnaast is aangegeven welke maatschappelijke ontwikkelingen de komende tijd aandacht verdienen. Het betreft ontwikkelingen die mogelijk verhuisgedrag met zich mee gaan brengen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mening van de deelnemers in hoeverre bouwen in de groene ruimte een oplossing biedt voor negatieve kanten van deze ontwikkelingen en op welke wijze dat dan plaats zou moeten vinden.

5.1. Bouwen in de groene ruimte als oplossing?

Oplossingen horen bij problemen. Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat de integratieproblematiek zowel door stedelijk als door landelijk georiënteerden als een groot probleem voor de nabije toekomst wordt gezien. ‘Eigenaar’ van het probleem is in de ogen van veel respondenten de overheid, die al te lang niet heeft willen inzien dat de integratie van allochtonen een probleem vormt. Zij verwachten ook duidelijk dat de overheid met oplossingen moet komen en komt. Indien zal blijken dat deze in gebreke blijft, dan bestaat een reële kans dat groepen stedelingen hun heil buiten de stad gaan zoeken. Is de overheid daarentegen in staat de integratieproblematiek voortvarend aan te pakken, dan blijven stedelingen bij voorkeur wonen in een stedelijke omgeving. Zo noemen enkele stedelijk georiënteerden dat bestaande steden verder verstedelijkt kunnen worden.

Voor landelijk georiënteerden is de sense of urgency met betrekking tot de integratieproblematiek een stuk kleiner. Ook de meer landelijk georiënteerde respondenten zijn tevreden met wat zij hebben. Zij zien een beperkte uitbreiding van hun dorp om bijvoorbeeld starters in de directe omgeving aan een eigen woning te helpen eerder als oplossing dan het bouwen van nieuwe locaties.

5.2. Wensen op het gebied van nieuwe locaties

5.2.1. Stedelijke oriëntatie

De wensen en mogelijkheden voor het ontwikkelen van nieuwe dorpen zijn verschillend. Binnen de groep met een stedelijke oriëntatie is er een groep voor wie het wonen buiten de stad nooit aantrekkelijk kan zijn. Zij zijn qua woonlocatie op de (binnen)stad zelf gericht.

Anderen zouden graag in een meer herkenbare en betrokken omgeving wonen. Zij willen wel in hun woonlocatie een aantal stedelijke elementen terugvinden. Dit betekent een hoog voorzieningenniveau en diversiteit aan bewoners. De heterogeniteit van de stad wil men ook in een kleinere setting als een nieuw dorp terugvinden. Om dit te realiseren is een redelijke omvang noodzakelijk. De voorkeur gaat uit naar een complete kern, op een aantrekkelijke locatie. De verbindingen naar de stad en werklocaties zijn belangrijk.

“Weesp is fantastisch; daar heerst sfeer, daar is een mix en het is bereikbaar.”

“Het nieuwe dorp is nu eigenlijk meer een kleine stad geworden.”

Voor stedelijk georiënteerden is een heterogene bevolkingsopbouw de kwaliteit van de stad. Zij zoeken echter, en dat kan een nieuwe locatie in een landelijk gebied aantrekkelijk maken, wel een behoorlijke homogeniteit in een specifieke buurt. Hun wens is samen te vatten als ‘homogeniteit in heterogeniteit’. Een dorp van behoorlijk omvang kan dit bieden, door middel van verschillende wijken rondom een centrale plek waar de voorzieningen en sociale ontmoetingsmogelijkheden zijn.

“Diversiteit is leuk, maar niet als er problemen zijn.”

“Niet alleen (Vinx-)wonen, maar een complete kern.”

“De voorzieningen van de stad, maar wel met de rust die je in de stad niet vindt.”

“Een dorp dat tegen de stad aan ligt is aantrekkelijk, omdat het gevoelsmatig dicht bij de stad ligt.”

De ontwikkeling van nieuwe dorpen kan voor hen aantrekkelijk zijn omdat alle bewoners zich daar nieuw vestigen. Daardoor zal er geen probleem zijn qua mentaliteit van de bewoners. Zij zullen op zo’n plek juist mensen met een stedelijke oriëntatie aantreffen net als die van henzelf. Door een goede woningbouw-programmering kan de diversiteit aan bewoners worden gerealiseerd.

“Betaalbaarheid is belangrijk dan krijg je een mix.”

“Misschien ook aanleunwoningen, voor de mix en natuurlijk de vergrijzing.”

Een nieuwe locatie moet qua stedenbouwkundig en architectonisch ontwerp kwaliteit hebben. Op die manier is het mogelijk identiteit en sfeer aan het gebied te geven.

“Architectuur is belangrijk; in betonblokken wil ik niet wonen.”

“Ja je kan bezieling op een weiland aanleggen, maar er moet wel van de fouten geleerd worden.”

5.2.2. Landelijke oriëntatie

De dorping heeft minder behoefte aan stedelijke voorzieningen of stedelijke sfeer in de woonomgeving. Hun ideaal kenmerkt zich door rust en ruimte. Zij vinden het acceptabel dat het wonen in een dorp samengaat met slechter openbaar vervoer en dat veel voorzieningen op afstand liggen.

De kwaliteit die zij daarnaast in een dorp vinden is de sociale cohesie. Hun ideaal is daarom samen te vatten als 'heterogeniteit in homogeniteit'. De schaal van aantrekkelijke dorpen van de landelijke groep is veel kleiner dan het dorp dat voor de respondenten met een stedelijke oriëntatie aantrekkelijk is. Als ze verhuizen, dan willen ze wel woonachtig blijven in hun huidige dorp. Om die reden is uitbreiding bij het eigen dorp aantrekkelijk voor hen. Zij wijzen op dit vlak de zogenaamde witte schimmels niet af. De groei van dorpen is echter wel aan een maximum gebonden; de dorpse sfeer zal anders verdwijnen. Hoe groot een dorp exact kan worden is niet te bepalen. De mentaliteit/sfeer bepaalt of het (nog) een dorp is.

“Een dorp moet knus blijven.”

“Als ik al zou verhuizen, dan niet weg uit Zwartsluis.”

“Sommigen vinden Raalte al te stads worden.”

Bijlage 1: Voor- en nadelen van wonen in steden en dorpen

In deze bijlage worden trefwoordsgewijs de genoemde sterke en zwakke punten van het wonen in een stad en dorp, alsmede de kenmerken van een ideale woonomgeving weergegeven. Hierbij is steeds onderscheid gemaakt tussen de antwoorden die in de verschillende groepen gegeven zijn.

Nadelen stad

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- gettovorming
- vervuiling (lucht en grond)
- verkeer
- veiligheid

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- minder veilig
- minder schoon
- minder kindvriendelijk
- minder seniorvriendelijk
- dominantie van groepen

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- parkeren
- onveilig
- drukte mensen/lawaai/auto's
- morsige openbare ruimte
- buitenrecreatie is beperkt (viswater)
- vervuiling lucht/afval/uitstoot
- zwarte scholen
- allochtonenwijken/getto

Landelijke groep

- druk
- parkeerproblemen (betaald)
- geen ruimte/geen privacy/geen groen
- stank

- weinig kindvriendelijk
- veel hoogbouw
- gettovorming: groepen klieken bij elkaar
- veel goedkope huizen bij elkaar

Voordelen stad

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- gezelligheid
- uitgaansleven
- voorzieningen
- diversiteit
- brede maatschappelijke visie

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- gezelligheid
- concurrentie handel, waardoor goedkoper, meer winkels/keuzevrijheid
- 'running', 'leeft'
- je hoeft je niet aan te passen; minder sociale controle
- variëteit (mits gedoseerd)
- bereikbaarheid
- openbaar vervoer
- scholen
- uitgaansleven
- markt
- werkgelegenheid
- zwembad
- sport en supermarkten

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- onderwijs
- werk
- openbaar vervoer
- uitgaan
- privacy
- levendig (mits geen last)
- winkelgemak
- hoogwaardige voorzieningen zoals een ziekenhuis

Landelijke groep

- grote winkels
- openbaar vervoer
- ziekenhuis
- schoolkeuze
- meer sportmogelijkheden
- dichtbij snelweg
- uitgaan, voor de jeugd
- buurtwinkels

Nadelen Dorp

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- sociale banden
- te weinig voorzieningen
- geen keuzemogelijkheden ten aanzien van winkels, horeca
- openbaar vervoer
- te rustig
- acceptatie moeilijk
- je hebt een auto nodig
- onderwijsvoorzieningen
- afstand werk
- soort mensen te 'stug'
- veiligheid

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- rust
- voorzieningen (school)
- afstanden
- ons kent ons
- geen openbaar vervoer
- sociale controle
- eigen vervoer nodig

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- beperkt onderwijs
- beperkte voorzieningen zoals kabel
- gebrek aan grote goede winkels/bouwmarkten
- geen ziekenhuis

- ver van bekenden
- integratieprobleem
- te ver
- te stil
- gebrek aan cultuur

Landelijke groep

- afstand werk
- minder voorzieningen

Voordelen dorp

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- Groen; contact met de natuur
- Rust
- Ruimte
- Ruime/grote woning
- Sociale banden
- Basisvoorziening (winkel, supermarkt)
- Meer huis voor dezelfde prijs
- Veiliger voor kinderen/kindvriendelijker

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- ruimte
- rust
- dieren houden
- minder verkeer
- goedkoper

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- sociale controle
- natuur – rust – ruimte
- grotere kavels
- kleine winkels

Landelijke groep

- vrijstaand wonen/ruimte
- rust
- rust qua verkeer
- natuur – vogels

- sociale contacten, minder anoniem
- verenigingsleven
- ruimte voor kinderen
- kennis over natuur, buitenspelen, bos

Ideaal wonen

Woning:

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- grote woning
- goed beveiligd
- historische omgeving/karakteristiek
- tuin/buiten/dakterras
- indeling: sommige meerdere etages, andere juist gelijkvloers/drempelloos

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- grote woning
- technische snufjes
- privacy + rust
- goed beveiligd
- milieu (asbest)

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- nieuwbouw
- ruimte kavel, grote tuin
- koopwoning/duur
- groot, ruim
- garage
- niet te modern
- vrijstaand
- goede voorzieningen keuken/sanitair
- netjes afgewerkt

Landelijke groep

- groot en functioneel
- ruime badkamer en keuken
- grote tuin, voor en achter
- privacy; geen inkijk
- praktisch: ruimte

- afstand tussen huizen
- garage (ruim)

Mensen:

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- veel nationaliteiten
- niet te veel een type/geen dominante groep
- jong tot oud
- gelijkgestemden
- interactie met de buurt <-> geen overlast

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- ons soort mensen
- goed contact met buren
- mix jong en oud (of juist niet)
- respect voor elkaar
- sociale controle tot op zekere hoogte

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- goede sociale contacten
- mensen letten op elkaar
- privacy
- dezelfde inkomens
- niet multicultureel
- niet te veel verloop

Landelijke groep

- leeftijd gemengd, maar ook aantal eigen leeftijd
- kinderen in de buurt
- schoon/netjes/verzorgd
- sociale controle
- mentaliteit (iets voor elkaar over hebben)
- gemoedelijk/vertrouwd

Woonomgeving:

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- goed bereikbaar
- openbaar vervoer
- veel groen
- voorzieningen (veel)
- ruim opgezet
- weinig overlast

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- dichtbij uitvalswegen
- werkgelegenheid
- veel groen
- kindvriendelijk

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- dichtbij uitvalswegen
- parkeerruimte
- goed en netjes onderhouden openbare ruimte
- schone buurt
- veilige buurt: weinig hangjongeren
- veilig verkeer
- genoeg blauw op straat

Landelijke groep

- maximaal halfuur van stadscentrum
- sfeer: niet koud en kaal
- goede materialen
- oude kern, plein, kerk, kroegen, terras
- kindvriendelijk
- speels in tegenstelling tot rechttoe rechtaan
- keuze aan soort woning binnen dorp
- variatie aan huizen rijk en arm
- in buurt van werk (maximaal 30 minuten reistijd)

Voorzieningen:

Stedelijk georiënteerd: postmoderne (maatschappijkritische) groep

- grootstedelijk: cultuur, bioscopen, uitgaansgelegenheden
- buurtwinkels
- sportfaciliteiten
- parkeervoorzieningen
- buurtactiviteiten

Stedelijk georiënteerd: moderne (materialistische) groep

- speelmogelijkheden
- winkels/winkelcentrum
- school
- openbaar vervoer
- horeca, restaurant, bioscoop theater
- hondenuitlaatzones
- speelvoorzieningen voor kleine kinderen

Stedelijk georiënteerd: traditionele (plichtsgetrouwe) groep

- kleine buurtwinkels
- winkelcentrum dichtbij
- scholen
- gezondheidscentrum
- openbaar vervoer
- sportmogelijkheden
- volkstuin/viswater

Landelijke groep

- niet primair dichtbij (winkels)/winkels op fietsafstand
- basisschool nabij, middelbare school is pre
- openbaar vervoer
- uitgaansmogelijkheden
- speeltoestellen
- activiteiten: sport, recreatie, zwembad, bibliotheek
- dichtbij snelweg, maar niet te dichtbij (geluidsoverlast)
- evenementen/dorpsfeesten
- verenigingsleven
- parkeerruimte

Bijlage 2: Mentality en woonbeleving

Inleiding: moederonderzoek Mentality

Motivaction voert sinds 1996 op eigen initiatief systematisch onderzoek uit naar de waarden en belevingswereld van de bevolking. Met behulp van dit zogenaamde Mentality-onderzoeksprogramma (voorheen bekend als 'SocioConsult') worden klanten in de profit- en non-profitsector inzichten gegeven op het gebied van positionering, doelgroepensegmentatie en communicatie.

Het Mentality-onderzoek is gebaseerd op jaarlijkse face to face-metingen onder een representatieve steekproef (N=2000) uit de Nederlandse bevolking. In deze metingen worden stellingen meegenomen om de belevingswereld in kaart te brengen. Daarnaast worden vragen gesteld over allerlei aspecten van het dagelijkse leven. De metingen worden steeds toegevoegd aan een centrale database, zodat op dit moment een geïntegreerde databank beschikbaar is met meer dan 12.000 respondenten en meer dan tienduizend variabelen die betrekking hebben op het alledaagse leven van burgers, zoals vrijetijdsbesteding, voedingsgewoonten, werk, wonen, milieu, burgerschap, mobiliteit, bestedingspatroon met betrekking tot charitatieve instellingen, financiën, merk- en productgebruik, mediagedrag en sociodemografische kenmerken.

In de afgelopen jaren is met Mentality aangetoond dat het mogelijk is een consistente en praktisch bruikbare segmentatie te maken van de Nederlandse bevolking op basis van sociale milieus waarbinnen men een overeenkomstige levenshouding en waardeoriëntatie heeft. Mentality evolueert volgens de maatschappelijke en culturele ontwikkelingen, die nauwgezet worden gevolgd en in kaart gebracht.

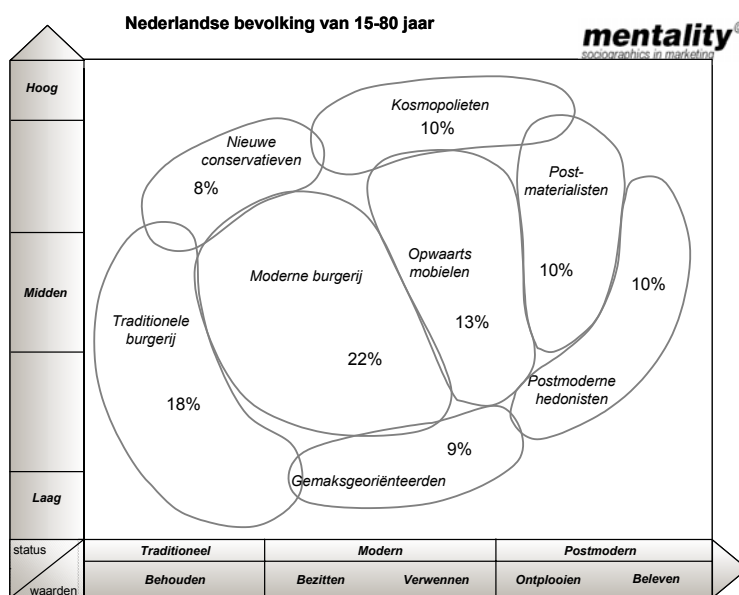
In Nederland worden de volgende sociale milieus onderscheiden:

- Traditionele burgerij (18%)
- Gemaksgeoriënteerden (9%)
- Moderne burgerij (22%)
- Nieuwe conservatieven (8%)
- Kosmopolieten (10%)
- Opwaarts mobielen (13%)
- Postmaterialisten (10%)

- Postmoderne hedonisten (10%)

De milieus zijn vastgesteld door middel van clusteranalyse van stellingen op het gebied van doelen in het leven, vrije tijd, werken, consumeren en sociale relaties. Enkele voorbeelden van deze stellingen zijn:

- De ideale leefsituatie is een gezin met man, vrouw en kinderen.
- Ik vind het belangrijk dat andere mensen er netjes en verzorgd uitzien.
- In een ideale relatie hebben mijn partner en ik een eigen vriendenkring.

Op basis van het moederonderzoek Mentality zijn in de loop der tijd diverse domein-specifieke segmentaties ontwikkeld. Door in de jaarlijkse Mentality-metingen domein-specifieke vragen (veelal stellingen) op te nemen is het mogelijk een koppeling te maken tussen domeinspecifieke segmentaties en de basissegmentatie van sociale milieus. Deze benadering is onder meer gehanteerd bij de ontwikkeling van een segmentatie van burgerschapsstijlen (voor de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie), een segmentatie van milieubelevingsgroepen (voor het ministerie van Vrom), een segmentatie van werkbeleving (voor het ministerie van Sociale Zaken) en een segmentatie van woonbelevingsgroepen (ten behoeve van woningcorporaties, gemeenten en projectontwikkelaars).

De woonbelevingssegmentatie

De woonbelevingssegmentatie van Motivaction is gebaseerd op een vragenlijst die in 1999 ontwikkeld is in nauw overleg met de woningcorporaties Woningbedrijf Amsterdam en Mitros Wonen (Utrecht). Als input voor de vragenlijst dienden losse woonstellingen uit eerdere metingen van het moederonderzoek Mentality plus nieuwe stellingen en vragen die werden geformuleerd op basis van expertinterviews. Het

merendeel van de woonspecifieke vragen is in de vorm van stellingen geformuleerd. De respondenten konden met behulp van een 4-puntsschaal aangeven in welke mate zij het met de stellingen eens zijn. Er worden in totaal circa 30 woonstellingen gebruikt. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

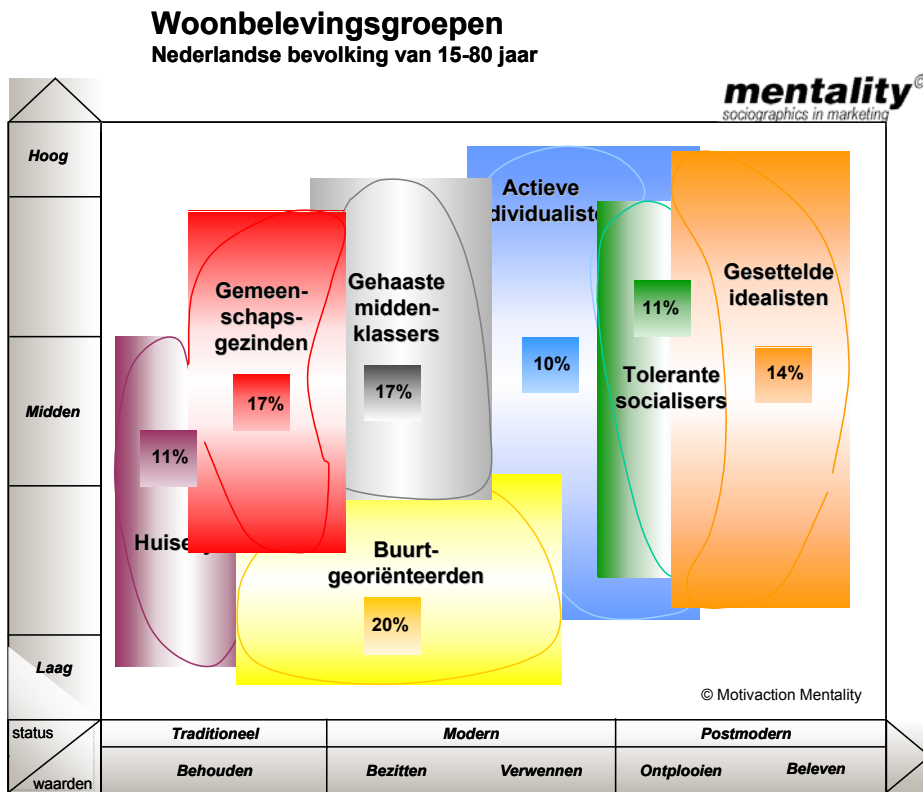
- Ik zou graag in de omgeving willen wonen waar ik ben opgegroeid.
- Bij het zoeken van een geschikte woonomgeving kijk ik of de mensen in de buurt bij mij passen.
- Ik vind een levendige sfeer op straat belangrijk.

De woonvragen zijn meegenomen in het veldwerk van 1999 en vervolgens geanalyseerd op basis van clusteranalyse. Hieruit zijn een zevental woonbelevingsgroepen onderscheiden. Leden van de groepen hebben een zodanig overeenkomstig antwoordpatroon ten aanzien van de woonstellingen en woongerelateerde vragen, dat zij een eigen groep vormen. De groepsleden binnen de zeven groepen lijken zo sterk op elkaar en de groepen onderling verschillen zo sterk van elkaar, dat de gevonden indeling optimaal is. In de metingen van 2001 en 2002 zijn deze groepen verder gevalideerd en zijn tal van woonvariabelen aan de profielen toegevoegd. Ook is de respondenten in 2002 gevraagd foto's te nemen van hun interieur en buitengevel, waarmee Motivaction de beschikking heeft over een beelddatabank.

Een analyse van de (in)activiteit van onderstromen binnen de onderscheiden clusters biedt inzicht in de dieperliggende motivaties voor de woonattituden. Een koppeling met de sociodemografische gegevens, huidige woonsituatie en specifieke woonwensen heeft geleid tot een rijk beeld van de woonbelevingsgroepen en hun woonbehoeften. Motivaction onderscheidt de volgende woonbelevingsgroepen:

1. tolerante socialisers
2. buurtgeoriënteerden
3. actieve individualisten
4. huiselijken
5. gehaaste middenklassers
6. gemeenschapsgezinden
7. gesettelde idealisten

Woonbelevingsgroepen in het onderzoeksmodel Mentality

Wij willen u in het kort de zeven woonbelevingsgroepen voorstellen. Motivaction onderscheidt in het normen- en waardenmodel grofweg een drietal waardeoriëntaties:

- een premoderne (traditionele) oriëntatie gericht op het behouden en bezitten. Woonbelevingsgroepen met deze waardeoriëntatie zijn: de huiselijken, de gemeenschapsgezinden en een deel van de buurtgeoriënteerden;
- een moderne (hedonistische) oriëntatie gericht op het bezitten en verwennen. De belangrijkste woonbelevingsgroepen met deze waardeoriëntatie zijn: een deel van de buurtgeoriënteerden, actieve individualisten en gehaaste middenklassers;
- Een postmoderne oriëntatie kenmerkt zich door een mix van waarden, gericht op ontplooiing en beleving. De belangrijkste woonbelevingsgroepen zijn tolerante socialisiers en gesetelde idealisten.

Traditionele waardeoriëntatie

1. De huiselijken

De huiselijken (11% van de Nederlandse bevolking) houden er traditionele waarden op na en voelen zich snel onveilig. De huiselijken hebben behoefte aan sociale controle, huiselijkheid en rust. De buurt moet vertrouwd aanvoelen, de woning moet praktisch ingedeeld zijn en de voorzieningen moeten nabij zijn.

2. De gemeenschapsgezinden

De gemeenschapsgezinden (17% van de Nederlandse bevolking) zijn gericht op een harmonieus, overzichtelijk en rustig leven. Het zijn vaak mensen die zich willen terugtrekken uit de hectiek van de hedendaagse samenleving. Hun voorkeur gaat uit naar een kleine gemeenschap in een groene omgeving.

Traditionele/moderne waardeoriëntatie

3. Buurtgeoriënteerden

De buurtgeoriënteerden (20% van de Nederlandse bevolking) hebben een overwegend traditionele waardeoriëntatie en willen dat alles bij het oude blijft. Deze bewoners zijn gericht op familie en vrienden en staan weinig open voor andere levenswijzen. Zij willen zich niet onderscheiden van anderen; hun woning moet conform de andere woningen zijn. De winkels moeten nabij zijn en de woning moet in goede staat van onderhoud zijn (netjes). Een klein deel van deze groep is minder traditioneel en meer modern georiënteerd en meer gericht op bezitten en verwerven.

Moderne waardeoriëntatie

4. Actieve individualisten

De actieve individualisten (10% van de Nederlandse bevolking) zijn op zoek naar spanning en zijn modern-, status- en trendgevoelig. Deze bewoners hebben weinig contact met de directe leefomgeving, maar willen wel in de buurt van de stad wonen, dichtbij uitgaansgelegenheden. Hun woning moet luxueus en ruim zijn en goed met de auto bereikbaar.

5. De gehaaste middenklassers

De gehaaste middenklassers (17% van de Nederlandse bevolking) kenmerken zich door statusgevoelige en materialistisch ingestelde bewoners. Zij zijn gericht op luxe en gemak. Dit uit zich in woonwensen voor ruime, luxueuze woningen die onderscheidend zijn van andere woningen, waarbij de woonkamer als 'visitekaartje' dient.

Postmoderne waardeoriëntatie

6. De gesettelde idealisten

De gesettelde idealisten (14% van de Nederlandse bevolking) sluiten zich af van de directe omgeving en streven naar innerlijke ontplooiing. Zij zijn milieubewust en richten zich meer op immateriële zaken. Ze hebben behoefte aan een eigen leefplekje en zullen niet snel bij de buurman op de koffie gaan. Zij wonen vaak in een vrijstaand huis met een tuin, waar ze kunnen tuinieren en klussen.

7. Tolerante socialisers

De tolerante socialisers (11% van de Nederlandse bevolking) zijn sociaalvoelend, tolerant en hebben een brede interesse voor de samenleving en de medemens. Zij hechten veel waarde aan een prettige buurt en vinden deze ook belangrijker dan hun feitelijke woning. Zij zijn qua wonen niet gericht op privacy, maar zien hun woning meer als een verblijfs- en ontmoetingsplek.